

§ 247

Dnr KS 2021/00774-1.3.3

Beslut - Rapport - Utvärdering av folkomröstning om Västerås flygplats

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten läggs till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Den 21 mars 2021 höll Västerås stad sin historiskt första kommunala folkomröstning. Det västeråsarna hade att rösta om var ifall verksamheten i Västerås flygplatsbolag skulle avvecklas eller inte. Eftersom staden aldrig tidigare genomfört en kommunal folkomröstning var det till stor del en helt ny situation som stadens organisation ställdes inför. En extra utmaning i arbetet var den rådande pandemisituationen med anledning av covid-19. För att överhuvudtaget kunna genomföra folkomröstningen var det nödvändigt att den kunde genomföras på ett smittsäkert sätt och i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

Efter att ha genomfört ett sådant stort och extraordinärt arbete som folkomröstningen innebar - och dessutom under rådande Coronapandemi - så bedöms det viktigt att utvärdera arbetet och ta vara på de erfarenheter och kunskaper det gett. Genom denna rapport lämnas en redogörelse över den utvärdering som gjorts. Tyngdpunkten i utvärderingen har legat på genomförandet och är gjord utifrån ett verksamhetsperspektiv.

Utvärderingen omfattar alltså inte den politiska dimensionen. Rapporten är i stort skriven i kronologisk ordning. Efter varje kapitel eller avsnitt finns ett stycke med "Lärdomar".

Slutsatsen av utvärderingen är att mot bakgrund av att staden aldrig tidigare genomfört en kommunal folkomröstning samt med beaktande av de förutsättningar som staden hade, så lyckades staden väl med att genomföra folkomröstningen. Att det gick så bra var mycket tack vare stadens erfarna medarbetare på valkansliet, en samlad ledning och samordning samt det faktum att samtliga deltagare i arbetsgruppen och övriga ordinarie arbetstagare som på olika sätt arbetade i folkomröstningen kunde prioritera det arbetet. Det visar att staden har förmåga att kraftsamla och genomföra även ett sådant helt nytt och omfattande uppdrag som en folkomröstning. Som framgår av rapporten har flera lärdomar dragits och staden står nu ännu bättre rustad inför de kommande valen och eventuellt fler kommunala folkomröstningar.

Stadsledningskontoret har till kommunstyrelsen lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten läggs till handlingarna.

Kommunstyrelsen
Pia Svennerholm Moberg
Epost: pia.svennerholm.moberg@vasteras.se

Kopia till

Kommunstyrelsen

-

Tjänsteutlåtande – Rapport – Utvärdering av arbetet med folkomröstningen om Västerås flygplats

Förslag till beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten läggs till handlingarna.

Ärendebeskrivning

Den 21 mars 2021 höll Västerås stad sin historiskt första kommunala folkomröstning. Det västeråsarna hade att rösta om var ifall verksamheten i Västerås flygplatsbolag skulle avvecklas eller inte. Eftersom staden aldrig tidigare genomfört en kommunal folkomröstning var det till stor del en helt ny situation som stadens organisation ställdes inför. En extra utmaning i arbetet var den rådande pandemisituationen med anledning av covid-19. För att överhuvudtaget kunna genomföra folkomröstningen var det nödvändigt att den kunde genomföras på ett smittsäkert sätt och i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

Efter att ha genomfört ett sådant stort och extraordinärt arbete som folkomröstningen innebar – och dessutom under rådande Coronapandemi – så bedöms det viktigt att utvärdera arbetet och ta vara på de erfarenheter och kunskaper det gett. Genom denna rapport lämnas en redogörelse över den utvärdering som gjorts. Tyngdpunkten i utvärderingen har legat på genomförandet och är gjord utifrån ett verksamhetsperspektiv. Utvärderingen omfattar alltså inte den politiska dimensionen. Rapporten är i stort skriven i kronologisk ordning. Efter varje kapitel eller avsnitt finns ett stycke med ”Lärdomar”.

Slutsatsen av utvärderingen är att mot bakgrund av att staden aldrig tidigare genomfört en kommunal folkomröstning samt med beaktande av de förutsättningar som staden hade, så lyckades staden väl med att genomföra folkomröstningen. Att det gick så bra var mycket tack vare stadens erfarna medarbetare på valkansliet, en samlad ledning och samordning samt det faktum att samtliga deltagare i arbetsgruppen och övriga ordinarie arbetstagare som på olika sätt arbetade i folkomröstningen kunde prioritera det arbetet. Det visar att staden har förmåga att kraftsamla och genomföra även ett sådant helt nytt och omfattande uppdrag som en folkomröstning. Som framgår av rapporten har flera lärdomar dragits och staden står nu ännu bättre rustad inför de kommande valen och eventuellt fler kommunala folkomröstningar.

Stadsledningskontoret har till kommunstyrelsen lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten läggs till handlingarna.

Juridisk bedömning

Ej relevant.**Ekonomisk bedömning**

Ej relevant.

Hållbar utveckling

Ej relevant.

Helene Öhrling
Stadsdirektör

Pia Svennerholm Moberg
Administrativ chef

2021-05-18

Dnr

KS 2021/00774

VN 2021/00028

Rapport - Utvärdering av arbetet med folkomröstningen om Västerås flygplats

Förberedelser, genomförande och efterarbete

Valkansliet och Stadsledningskontoret
721 87 Västerås
021-39 00 00 • www.vasteras.se

Sofia Ersson och Pia Svennerholm Moberg
021-39 28 09 • sofia.ersson@vasteras.se
021-39 31 31 • pia.svennerholm.moberg@vasteras.se

VÄSTERÅS STAD

2021-05-18

Innehållsförteckning

1.	Inledning	5
2.	Folkomröstningen i siffror	5
2.1.	Allmän statistik	5
2.2.	Ålder och könsfördelning i valdeltagandet.....	6
3.	Namninsamling, fullmäktigebeslut och inledande förberedelser	8
3.1.	Folkinitiativ och fullmäktigebeslut om att genomföra en folkomröstning	8
3.2.	Fullmäktiges beslut om genomförandet.....	9
3.3.	Samråd med centrala Valmyndigheten	10
3.4.	Fråga och svarsalternativ på röstdedeln	10
3.4.1.	BEREDNING AV FRÅGAN	10
3.4.2.	ÖVERKLAGANDE	11
3.5.	Arbetsgrupp	12
3.6.	En Corona-säker folkomröstning.....	12
3.6.1.	ETT CORONA-SÄKERT RÖSTNINGSFÖRFARANDET	12
3.6.2.	CORONA-SÄKRA LOKALER	13
3.6.3.	CORONA-SÄKRADE RÖSTMOTTAGARE	14
3.6.4.	SAMRÅD MED REGIONENS SMITTSKYDD.....	15
3.6.5.	FOLKHÄLSOMYNDIGHETENS RISKBEDÖMNING FÖR EVENEMANG.....	16
3.6.6.	ÅTERKOPPLING FRÅN RÖSTMOTTAGARNA OM CORONA- SÄKRINGEN.....	16
4.	Framtagande av omröstningsdistrikt, lokaler och förtidsröstningslokaler	16
4.1.	Valkansliets arbete och valnämndens förslag till beslut om omröstningsdistrikt till fullmäktige.....	16
4.2.	Tillägg av tre omröstningsdistrikt.....	17
4.3.	Beslut om huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen	17
4.4.	Förslag om när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad	18
4.5.	Valnämndens beslut om förtidsröstningslokaler och öppettider	18
5.	Rekrytering och utbildning av röstmottagare.....	21
6.	Röstkorten.....	23
6.1.	Röstkort – allmänt	23
6.2.	Tryckeri och distribution	23
6.3.	Försenade och uteblivna röstkort.....	23
6.4.	Returnerade röstkort.....	24

2021-05-18

7.	Iordningsställande av valmaterial	25
8.	Förtidsröstningen	25
8.1.	Förberedelser inför förtidsröstningen, m.m.	25
8.2.	Ambulerande röstmottagare och budröstning	26
8.2.1.	AMBULERANDE RÖSTMOTTAGNING TILL HEMMET OCH PÅ SÄRSKILDA BOENDEN.....	26
8.2.2.	ANTAL GENOMFÖRDA AMBULERANDE RÖSTMOTTAGNINGAR 26	
8.2.3.	ANTAL BUDRÖSTER	27
9.	Omröstningsdagen	27
9.1.	Morgonavstämning och öppning av omröstningslokalerna	27
9.2.	Kövårdar	28
9.3.	Valkansliets fortsatta arbete under omröstningsdagen	28
9.4.	Två sammanblandade omröstningsdistrikt av Valmyndigheten	28
9.5.	Live-rapportering av det preliminära resultatet.....	29
10.	Kontrollräkning och efterarbete	29
10.1.	Valnämndens kontrollräkning av röster	29
10.2.	Webbsändning live av kontrollräkningen	30
10.3.	Efterarbete med valmaterial och arvoden och löner	30
11.	Diarieföring och dokumentation	31
12.	Kommunikation	31
12.1.	Sammanfattning	31
12.1.1.	VÄSTERÅS STADS HEMSIDA	31
12.1.2.	MEDIA	32
12.1.3.	FACEBOOK	32
12.2.	Sammanställning av genomförda aktiviteter	32
12.2.1.	VASTERAS.SE	32
12.2.2.	INSIDAN – VÄSTERÅS STADS INTRANÄT.....	34
12.2.3.	VÄSTERÅS STADS SOCIALA MEDIER	34
12.2.4.	KONTAKTCENTER.....	35
12.2.5.	MEDIA	35
12.2.6.	TRYCKT MATERIAL	35
13.	Juridik	36
13.1.	Beredning och beslut i kommunfullmäktige	36
13.2.	Fråga och svarsalternativ på röstsedeln – rättsliga utgångspunkter och ramar 37	

2021-05-18

13.3.	Föreskrifter om genomförandet	37
13.4.	Kampanjbidrag.....	37
13.5.	Smittskyddets roll och ansvar kontra stadens.....	38
13.6.	Valnämndens roll.....	38
13.7.	Drive-in-lösning eller tält som omröstningslokal	39
14.	Kostnader	39
15.	Slutsatser och avslutning.....	40
16.	Råtabell	41

2021-05-18

1. Inledning

Den 21 mars 2021 höll Västerås stad sin historiskt första kommunala folkomröstning. Det västeråsarna hade att rösta om var ifall verksamheten i Västerås flygplatsbolag skulle avvecklas eller inte. Eftersom staden aldrig tidigare genomfört en kommunal folkomröstning var det till stor del en helt ny situation som stadens organisation ställdes inför. Staden hade dock stor nytta av den erfarenhet och de kunskaper som fanns inom valkansliet. En extra utmaning i arbetet var den rådande pandemisituationen med anledning av covid-19. För att överhuvudtaget kunna genomföra folkomröstningen var det nödvändigt att den kunde genomföras på ett smittsäkert sätt och i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

Efter att ha genomfört ett sådant stort och extraordinärt arbete som folkomröstningen innebar – och dessutom under rådande Coronapandemi – så bedöms det viktigt att utvärdera arbetet och ta vara på de erfarenheter och kunskaper det gett. Genom denna rapport lämnas en redogörelse över den utvärdering som gjorts. Tyngdpunkten i utvärderingen har legat på genomförandet och är gjord utifrån ett verksamhetsperspektiv. Utvärderingen omfattar alltså inte den politiska dimensionen. Rapporten är i stort skriven i kronologisk ordning. Efter varje kapitel eller avsnitt finns ett stycke med **Lärdomar**.

Arbetet med kommunikationsinsatserna och den juridiska rådgivningen som skedde löpande under hela processen återfinns i två separata kapitel i slutet av rapporten med rubrikerna **Kommunikation** och **Juridik**. För att inte tynga rapporten med alltför mycket text har hänvisningar gjorts till annan dokumentation m.m. i fotnoter. All dokumentation finns att begära ut och ta del av från valnämndens eller kommunstyrelsens diarium. Allra sist finns en ”råtabell” med en sammanställning över de händelser och frågor som organisationen hade att hantera.

2. Folkomröstningen i siffror

2.1. Allmän statistik

Uppgift om	Antal el. andel
Röstberättigade i Västerås kommun	120 463 personer
Omröstningsdistrikt	43
Röstande	45 508 personer
Röstdeltagande	37,78 %
Lägst deltagande per distrikt	19,43 %
Högst deltagande per distrikt	59,43 %

2021-05-18

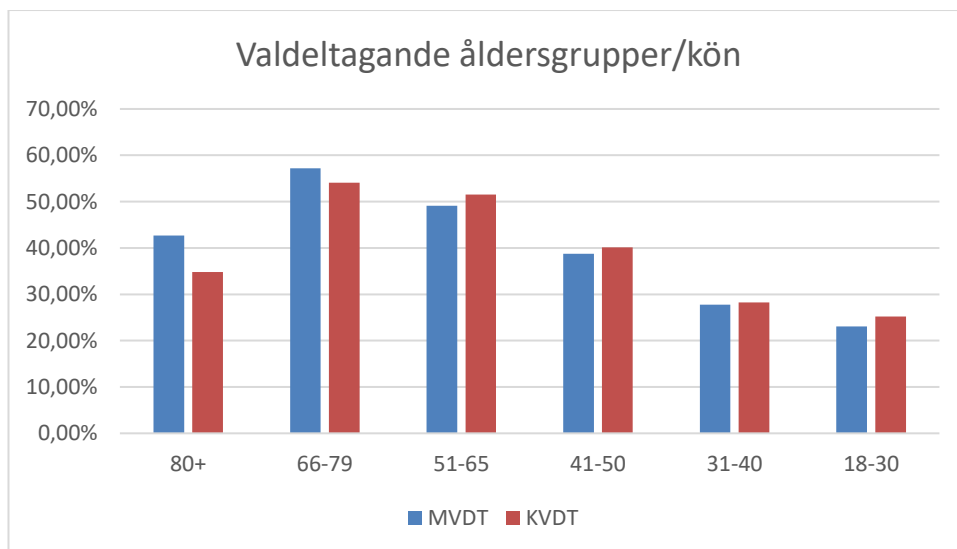
Uppgift om	Antal el. andel
Röster för Ja till avveckling	9 832 (21,60 %)
Röster för Nej till avveckling	35 276 (77,52 %)
Ogiltiga röster	400
Förtidsröster	24 626
Budröster	777
Budröster från särskilda boenden	60
Röster via ambulerande röstmottagare	156
Icke utdelade röstkort	963 ¹
Returnerade röstkort, ca	1 000
Upptryckta röstsedlar	270 000
Röstmottagare, schemalagda under omröstningsdagen (varav inkallade reserver)	258 personer (86 personer)
Antal arbetade timmar, röstmottagare tot inkl. förtidsröstning	5 400 tim.
Kövårdar och lokalansvariga	79+17=91 personer
Totalt antal personer som arbetade på omröstningsdagen	366 personer
Plexiglasskärmar till röstmottagningen	100
Handsprit	200 liter
Ytdesinfektion	50 liter
Total kostnad	4 033 500 kr
...varav Corona-relaterade kostnader	393 600 kr

2.2. Ålder och könsfördelning i valdeltagandet

Valkansliet har specialgranskat valdeltagandet (VDT) i 13 omröstningsdistrikt ur ett ålders- och könsfördelningsperspektiv. Det är tre distrikt i centrum, tre på öster, tre på väster, ett på norr och tre distrikt på landsbygden som slumpvis har valts ut och granskats. Granskningen omfattade sammanlagt drygt 30 000 röstberättigade. Resultatet visas i tabellen nedan.

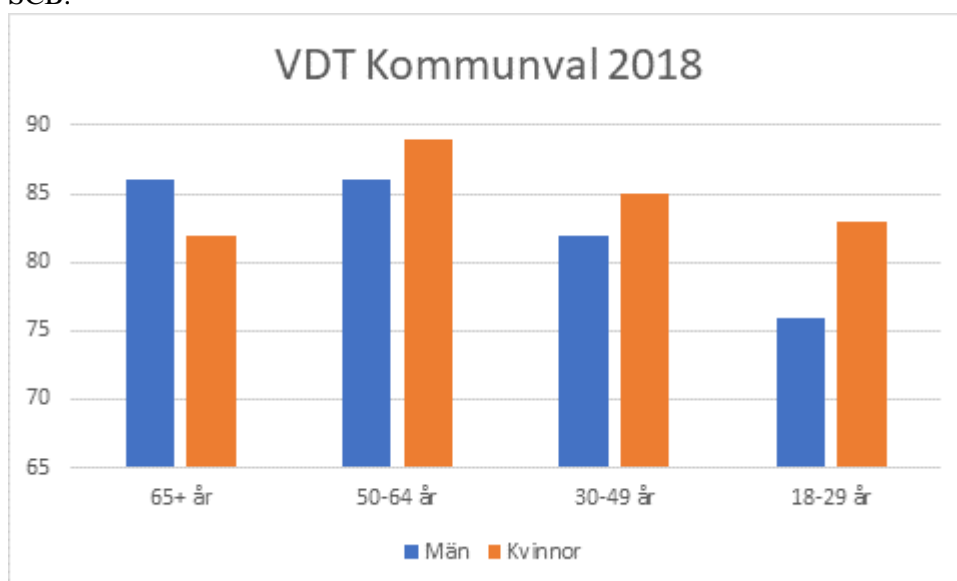
¹ PostNord har uppgett att de delade ut 119 500 röstkort. Utifrån uppgiften om 120 463 röstberättigade beräknas antalet röstkort som inte delades ut till 963.

2021-05-18

Y-axeln visar andelen valdeltagande av det sammanlagda antalet röstberättigade i de granskade distrikten inom varje kategori. X-axeln visar deltagandet uppdelat på kategorierna ålder och kön där de blå staplarna visar män och de röda visar kvinnor. Valkansliet bedömer att resultatet är representativt för valdeltagandet i hela folkomröstningen. Könsfördelningen är relativt jämn med en liten övervikt för kvinnor. Däremot kan man se att fördelningen skiljer sig markant åt mellan de olika åldersgrupperna.

Nedan är statistik från det senaste kommunalvalet 2018 som en jämförelse. Källa: SCB.

2021-05-18

3. Namninsamling, fullmäktigebeslut och inledande förberedelser

3.1. Folkinitiativ och fullmäktigebeslut om att genomföra en folkomröstning

Den 16 mars 2020 kom en skrivelse med rubriken "Folkinitiativet för flygplatsens framtid" in till Västerås stad med uppgift om att en namninsamling hade startats samma dag för att väcka ett ärende om folkomröstning i kommunfullmäktige. Det var ett så kallat folkinitiativ enligt 8 kap. 2 § kommunallagen (2017:725), KL. Den fråga som folkinitiativet ville att västeråsarna skulle få rösta om var "Vill du att Västerås flygplats ska finnas kvar eller läggas ned?". Den 16 september 2020 lämnades ett antal listor med namnunderskrifter in till staden. Namninsamlingen hade då pågått mellan den 16 mars och den 16 september 2020.

Stadsledningskontoret genomförde härefter en granskning av namnunderskrifterna för att kunna ta ställning till ifall ett ärende om folkomröstning hade väckts i fullmäktige enligt KL.² Granskningen gjordes med utgångspunkt från information och kunskaper från Helsingborgs stad som nyligen genomfört en folkomröstning efter ett folkinitiativ och som stadens valkansli haft kontakt med sedan tidigare genom sitt valnätverk. Granskningen leddes av valkansliets valsamordnare och utfördes av ordinarie anställda inom staden, vilka tillfälligt under olika antal timmar och tider kunde frigöras från sina ordinarie arbetsuppgifter. Granskningen pågick under 13 arbetsdagar och tidsåtgången beräknades till cirka 400 tim. Granskningen visade att totalt 19 297 namnunderskrifter hade lämnats in. Av dessa bedömdes minst 15 395 underskrifter som giltiga, vilket betydde att antalet underskrifter motsvarade minst tio procent av antalet röstberättigade i staden, som vid granskningstillfället uppskattningsvis beräknades till 11 912 personer.³ Ett ärende om folkomröstning var således väckt i fullmäktige och den 3 december fattade fullmäktige beslut om att en folkomröstning om framtiden för Västerås flygplats skulle genomföras.⁴

² Enligt 8 kap. 2 § KL anges följande. Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige väckas av minst tio procent av de röstberättigade kommun- eller regionmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (folkinitiativ). Initiativet ska vara skriftligt, ange den aktuella frågan samt innehålla initiativtagarnas egenhändiga namnteckningar, uppgifter om när namnteckningarna gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser. Vid beräkningen av antalet initiativtagare ska endast de räknas med som har skrivit under initiativet under den sexmånadersperiod som föregått inlämnandet.

³ Rapport - Granskning av namnunderskrifter från Folkinitiativet för flygplatsens framtid, 2020-10-05, i ärendet Folkinitiativet för flygplatsens framtid med namninsamling för folkomröstning, dnr KS 2020/00409.

⁴ Kommunfullmäktiges beslut 2020-12-03 § 407, dnr KS 2020/00409-1.3.7, Beslut - Folkinitiativet för flygplatsens framtid med namninsamling för folkomröstning.

2021-05-18

Lärdomar: Den information staden fick ta del av från Helsingborg om hur de genomfört granskningen inför sin folkomröstning var till mycket stor hjälp för att planera och genomföra hela granskningsarbetet. Granskningen av namnunderskrifterna utfördes av ordinarie personal som tillfälligt och i olika omfattning och vid olika tidpunkter kunde frigöras från sitt ordinarie arbete. I snitt arbetade 3,85 årsarbetare per dag med granskningen under de 13 dagar den pågick. Detta visar hur staden kan kraftsamla och omprioritera när situationen så kräver.

3.2. Fullmäktiges beslut om genomförandet

I anslutning till att fullmäktige beslutade om att hålla en folkomröstning så fattade fullmäktige även beslut om dag för folkomröstningen, den 21 mars 2021⁵; omröstningsdistrikt och omröstningslokaler; den fråga och svarsalternativ som skulle ställas till de röstberättigade - Vill du att Västerås stad avvecklar verksamheten som bedrivs i flygplatsbolaget? – Ja eller Nej; röstsedlarnas antal, innehåll och utseende; ifall röstning skulle kunna ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen, nämligen genom förtidsröstning, budröstning och röstning med ambulerande röstmottagare samt att röstsammanräkningen skulle vara avslutad senast kl. 17.00 onsdagen efter omröstningsdagen.⁶ Kommunstyrelsen beredde frågan om omröstningsdag samt fråga och svarsalternativ på röstsedeln och valnämnden beredde övriga frågor. För folkomröstningens genomförande svarade sedan valnämnden i enlighet med lagen om kommunala folkomröstningar.⁷

Lärdomar: Valkansliet hade väldigt kort tid på sig att ta fram underlag i den del av ärendet till fullmäktige som skulle beredas av valnämnden. Det hade underlättat för valkansliet om fullmäktige hade kunnat fatta beslut i dessa frågor vid

⁵ Enligt 2 § lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (LKFO) anges följande. I anslutning till att fullmäktige beslutar om att hålla en folkomröstning skall fullmäktige besluta om

1. dag för omröstningen,
2. omröstningsdistrikt och omröstningslokaler,
3. den fråga och de svarsalternativ som skall ställas till de röstberättigade,
4. röstsedlarnas antal, innehåll och utseende,
5. huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen, samt
6. när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad.

Dagen för folkomröstningen skall beslutas efter samråd med den centrala valmyndigheten. Samrådet skall ske senast tre månader före omröstningsdagen.

Ett omröstningsdistrikt skall omfatta ett eller flera valdistrikt.

⁶ Kommunfullmäktiges beslut 2020-12-03 § 408, dnr KS 2020/01657-1.1.1, Beslut - Genomförande av folkomröstning om Västerås stads flygplats

⁷ 4 § lagen om kommunala folkomröstningar

2021-05-18

sammanträdet efter det sammanträde då fullmäktige beslutade om att genomföra en folkomröstning. Se vidare under kapitel 3.

3.3. Samråd med centrala Valmyndigheten

Enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (LKFO) så ska dagen för folkomröstningen beslutas efter samråd med den centrala valmyndigheten.

Samrådet ska ske senast tre månader före omröstningsdagen.⁸ Staden tog kontakt med Valmyndigheten redan i slutet av september 2020 för att påbörja dialog inför samrådet och få information om genomförandet etc.⁹ Staden hade sedan kontinuerlig kontakt med Valmyndigheten i olika frågor under hela processen.

Lärdomar: All kontakt med den centrala Valmyndigheten fungerade mycket bra. Staden fick all den information och hjälp och stöd som behövdes i olika frågor under hela processen.

3.4. Fråga och svarsalternativ på röstsedeln

3.4.1. BEREDNING AV FRÅGAN

Fråga och svarsalternativ på röstsedeln bereddes av stadsdirektör och administrativa chefen på stadsledningskontoret i samråd med gruppledarna för de politiska partierna i fullmäktige inför förslag till beslut i kommunstyrelsen och fullmäktige. Under beredningen så hade stadsledningskontoret dialog med representanter från Folkinitiativet genom möte, telefon- och e-postkontakter.

Frågan på röstsedeln skulle både svara upp mot den fråga som folkinitiativet samlat in namnunderskrifter för och kunna kopplas till det fullmäktigebeslut som redan fattats om avveckling av verksamheten i Nya Västerås flygplats AB.¹⁰ Frågan skulle dessutom vara enkel för invånarna att förstå. Under beredningen skedde samråd med stadsjurist för att få stöd i vilka rättsliga ramar och utgångspunkter som staden var tvungen att beakta vid formuleringen av frågan.¹¹

Lärdomar: Det var viktigt att redan under beredningsstadiet av fråga och svarsalternativ på röstsedeln få en så bred politisk förankring som möjligt för att i möjligaste mån undvika en återremiss i fullmäktige, vilket skulle ha lett till att beslutet dragit ut på tiden och det hade då kunnat bli svårt att genomföra en folkomröstning i mars. Flera möten hölls med gruppledarna. Jämte detta genomfördes dialog med representanter från folkinitiativet för att ta in deras

⁸ 2 § andra stycket lagen om kommunala folkomröstningar

⁹ Informationsbrev från centrala Valmyndigheten, daterat 2020-09-29

¹⁰ Kommunfullmäktiges beslut 2020-09-03 § 185, dnr KS 2020/00690-1.3.4, Beslut – Uppdrag – Avveckling av flygplatsverksamhet

¹¹ Se vidare kapitel 13 Juridik

2021-05-18

synpunkter i arbetet. Ett tiotal olika varianter på frågeställning diskuterades under beredningens gång innan man kom fram till det slutliga förslaget. Det genomförda arbetssättet bedöms som framgångsrikt, särskilt med hänsyn till frågans komplexitet.

3.4.2. ÖVERKLAGANDE

Kommunfullmäktiges beslut om folkomröstningen överklagades i den del som gällde fråga och svarsalternativ på röstsedeln. Överklagandet kom in till förvaltningsrätten den 11 december och hade således kommit in i laga tid vilket betydde att beslutet skulle laglighetsprövas enligt reglerna i kommunallagen.¹² Staden riskerade alltså att få beslutet om frågan på röstsedeln upphävt som olagligt. Risken bedömdes dock som mycket liten. Mot bakgrund av det och i samråd med stadsdirektör och kommunstyrelsens ordförande, så fortsatte förberedelserna av genomförandet av folkomröstningen enligt plan. Mål hos förvaltningsrätten brukar vanligtvis ta mellan 6-12 månader om det inte gäller ett mål med förtursrätt eller i övrigt ett ärende som domstolen bedömer har prioritet. Staden fick del av överklagandet och föreläggande om att inkomma med handlingar i målet den 12 januari 2021 och tog då omgående kontakt med domstolen och förklarade att fullmäktige fattat beslut om att hålla folkomröstningen den 21 mars och att deadline för fastställande av röstlängder och tryckning av röstkort var den 19 februari och att det därför var mycket angeläget att få målet avgjort så snart som möjligt. Stadsjurist kontaktades för att förbereda yttrande i målet. Någon begäran om yttrande kom dock aldrig från domstolen, utan den 1 februari 2021 meddelade förvaltningsrätten dom. Överklagandet avslogs.¹³

Lärdomar: Det var betryggande att staden utgått från de rättsliga ramarna och grunderna vid beslutet om frågeställningen, vilket gjorde att risken för att beslutet skulle upphävas som olagligt var minimal. Icke desto mindre var rådet från tjänstemannaorganisationen till politiken att avstå från att genomföra folkomröstningen ifall domstolen skulle ha upphävt beslutet och därmed alltså avvakta domstolens avgörande. Lyckligtvis fick staden ett mycket snabbt avgörande från förvaltningsrätten som dessutom avslog överklagandet, vilket gjorde att hela folkomröstningsprocessen kunde fortsätta enligt plan. Staden hade dock kunnat få problem ifall domen dragit ut på tiden eller domstolen hade upphävt beslutet och man ändå valt att genomföra folkomröstningen.

¹² 13 kap. kommunallagen.

¹³ Förvaltningsrättens i Uppsala dom 2021-02-01 i mål nr 9225-20 E. Ärende Laglighetsprövning enligt kommunallagen - Överklagan angående Västerås Kommunfullmäktiges beslut 2020-12-03 gällande folkomröstning om Västerås stads flygplats, dnr KS 2021/00086

2021-05-18

3.5. Arbetsgrupp

Inför folkinitiativets inlämnande av namnunderskrifterna under hösten 2020, då det stod klart att det med största sannolikhet skulle bli aktuellt med en folkomröstning, så fick den administrativa chefen på stadsledningskontoret i uppdrag att leda och samordna arbetet med folkomröstningen och en arbetsgrupp tillsattes.

Arbetsgruppen bestod av följande funktioner. Enhetschefen för valnämndens kansli och valsamordningen Anders Olsson, valsamordnare Mikael Stenås och Jens Vennerström, handläggare valkansliet Sofia Ersson, huvudregistrator Annelie Holm, enhetschef för konsultcenter Jenny Storm, kommunikationsstrateg Jonas Tronêt, ekonom Christina Pettersson, enhetschef för statistik- och analysenheten Hanna Chapman, stadssekreterare Claes Danielsson, demokratistrateg Anna Björkman och stadsjurist Sandra Ahlbin. Eftersom ingen i arbetsgruppen tidigare hade arbetat med en folkomröstning så fick gruppen ta sig an och planera aktuella uppdrag och uppgifter vartefter de uppstod. Avstämningsmöten hölls regelbundet med skiftande frekvens utifrån behov. Medlemmarna i arbetsgruppen deltog utifrån relevans vartefter arbetet fortskred. Under de mest intensiva arbetsperioderna hade gruppens medlemmar kontakt med varandra flera gånger i veckan. Gruppens arbetsmetod kan närmast liknas vid arbetet i en krisledningsstab. Vid avstämningsmötena lämnades nulägesrapporter och det fortsatta arbetet planerades framåt med aktiviteter så långt det var möjligt utifrån den då aktuella situationen.

Lärdomar: Som lärdom kan främst dras organisationens förmåga att kraftsamla och ta sig an ett helt oväntat och ovanligt uppdrag. Det fanns inga tveksamheter från någon i gruppen att ta sig an de arbetsuppgifter som krävdes för att kunna fullfölja uppdraget. Sammantaget är bedömningen att organisationen och alla de medarbetare som arbetat på olika sätt med folkomröstningen har gjort ett väldigt bra arbete och att uppdraget har genomförts på ett mycket bra sätt. Erfarenheterna av krisstabsarbetet under den pågående pandemin hjälpte arbetsgruppen att snabbt och kontinuerligt planera och genomföra alla de aktiviteter som behövdes i varje given situation.

3.6. En Corona-säker folkomröstning

En rad åtgärder vidtogs för att anpassa genomförandet av folkomröstningen till den rådande Coronapandemin. Dessa redogörs för här nedan.

3.6.1. ETT CORONA-SÄKERT RÖSTNINGSFÖRFARANDET

3.6.1.1. *Beräknat flöde av personer in och ut genom omröstningslokalerna*

Flödet av antalet röstande personer in och ut genom omröstningslokalerna beräknades enligt följande:

2021-05-18

Antal röstberättigade i varje omröstningsdistrikt dividerat med två (erfarenhetsmässigt brukar det vara ca 50 procents valdeltagande vid folkomröstningar) minus andelen som beräknas förtidsrösta, ca 50 procent. Detta ger ett flöde motsvarande ca en person per minut genom lokalerna i de flesta omröstningsdistrikt. I kommunalvalet beräknas tiden för röstförfarandet till ca 40 sekunder per person. Staden bedömde att det beräknade flödet av personer gick att hantera så att smittspridning kunde undvikas med de åtgärder som planerades att vidtas i övrigt enligt nedan.

3.6.1.2. *Förtidsröstning, budröstning, m.m.*

För att undvika trängsel och smittspridning under omröstningsdagen så rekommenderade staden att alla som kunde skulle förtidsrösta. Till alla i riskgrupp och även till dem som kände osäkerhet/oro inför att gå till en förtids- eller omröstningslokal på omröstningsdagen den 21 mars rekommenderade staden budröstning eller nyttjande av ambulerande röstmottagare.

Staden skulle särskilt marknadsföra förtidsröstning.

3.6.1.3. *Rösta på särskilda boenden, etc.*

Staden erbjöd samtliga boende på särskilda boenden och liknande – även de privata – att använda sig av budröstning under förtidsröstningsperioden. Information och material skulle levereras till samtliga boenden och röstmottagare skulle komma och hämta rösterna vid varje boende.

3.6.2. CORONA-SÄKRA LOKALER

Avseende omröstnings- och förtidsröstningslokalerna så vidtogs följande åtgärder för att undvika smittspridning.

- För att undvika trängsel så rekommenderade staden att endast de som var röstberättigade och skulle rösta kom till omröstningslokalerna.
- Eftersom det vid vanliga val brukar vara flest som röstar mellan kl. 11.00-14.00 så rekommenderade staden att man skulle rösta andra tider än dessa.
- I omröstnings- och förtidsröstningslokalerna fanns det en in- respektive utgång eller ordnat så att man skulle kunna passera varandra vid in- och utgången med tillräcklig distans.
- Antal personer som befann sig i lokalen samtidigt begränsades till mellan tre och fem röstande och minst tre röstmottagare. Det fanns fyra valbås i varje lokal och med en (1) röstande som lämnade sin röst till röstmottagare så blev det högst fyra+en röstande, dvs. sammanlagt högst åtta personer i lokalen samtidigt.

2021-05-18

- Plexiglas monterades framför röstmottagarna.
- Stora bord ordnades till röstmottagarna, så att de kunde sitta på tillräckligt avstånd från varandra. Det är alltid två röstmottagare som tar emot rösterna tillsammans.
- Röstmottagarna hade skyddsutrustning (munskydd, visir och handskar)
- Det fanns handsprit vid in- och utgångarna.
- Ytorna i lokalen torkades regelbundet av med ytdesinfektionsmedel. Ca en gång i timmen eller oftare om det behövdes.
- Det ordnades en reglerad kö utanför lokalerna med avståndsmarkeringar på marken eller på annat sätt samt kövärdar som höll ordning och såg till så att de som köade höll tillräcklig distans till varandra.
- Rekommendation fanns om att de röstande skulle vika in fliken på valkuvertet istället för att slicka igen det.

3.6.3. CORONA-SÄKRADE RÖSTMOTTAGARE

Följande åtgärder vidtogs för att skydda röstmottagarna.

- Västerås stads HR-direktör gjorde ett ställningstagande att staden inte skulle anlita personer som var 70 år eller äldre eller tillhörde någon annan riskgrupp varken som röstmottagare eller som andra funktionärer under folkomröstningen. Detta mot bakgrund av Folkhälsomyndighetens rekommendationer om alla verksamheters ansvar att skydda personer i riskgrupp.¹⁴
- Röstmottagarna satt bakom plexiglas när de tog emot rösterna. Borden var så pass stora så att de kunde sitta med tillräckligt avstånd från varandra.
- De som arbetade i omröstningslokalerna rekommenderades att bära munskydd och visir när de rörde sig ute i lokalen.
- Handskar skulle användas när man torkade av ytorna i omröstningslokalerna, plockade i ordning, etc.
- Instruktioner för hur man använde skyddsutrustningen fanns i varje förtids- och omröstningslokal.

¹⁴ HR-direktörens ställningstagande avseende bemanning i samband med folkomröstningen om Västerås stads flygplats 2021 med förtydligande, daterade 2021-02-04 och 2021-02-16, dnr VN 2021/00006-2.4.2

2021-05-18

- Hygienrutiner för handtvätt fanns i varje förtids- och omröstningslokal.
- Skyddsutrustningen skulle slängas i särskilda soppåsar (oavsett om det var att anse som riskavfall eller inte).
- I övrigt gällde Folkhälsomyndighetens rekommendationer att hålla behörigt avstånd till andra personer både i och utanför lokalerna.
- Om man kände sig det minsta sjuk skulle man sjukanmäla sig och inte komma och jobba i folkomröstningen. Det fanns en plan för att ringa in reserver till varje omröstningslokal och förtidsröstningslokal.

3.6.4. SAMRÅD MED REGIONENS SMITTSKYDD

I samband med att arbetsgruppen började ta fram åtgärder för att förhindra smittspridning under genomförandet, så hade administrativa chefen samråd med Region Västmanlands smittskydd genom telefonsamtal och e-postkontakt. Det var viktigt att få besked från smittskyddet om hur man såg på pandemisituationen innan röstlängderna skulle fastställas och röstkortet börja tryckas, dvs. 30 dagar före omröstningsdagen.¹⁵ Om folkomröstningen hade ställts in eller skjutits upp hade annars ett stort arbete varit ogjort. Smittskyddet menade att med hänsyn till den rådande smittspridningssituationen, de muterade virusvarianterna, vaccinationsläget samt den då förmodade tredje vågen, så borde staden noga överväga att skjuta fram datumet för folkomröstningen till smittläget var mer gynnsamt. Smittskyddet ansåg dock att de åtgärder som staden vidtagit och planerade för att vidta för att förhindra smittspridning under genomförandet var bra.

Stadens styrande politiker höll fast vid att genomföra folkomröstningen enligt beslut och som planerat.

Lärdomar: Det fanns svårigheter med att samråda med smittskyddet vid ”rätt” tidpunkt. Å ena sidan önskades rådgivning så tidigt som möjligt i processen, å andra sidan var det viktigt att få rådgivning utifrån rådande aktuell situation i den pågående pandemin så nära inpå deadline för fastställandet av röstlängder och tryckning av röstkort som möjligt (den 19 februari, 30 dagar innan omröstningsdagen). Bedömningen är dock att staden lyckades så bra som det var

¹⁵ Enligt 6 § lagen om kommunala folkomröstningar gäller följande. När en kommunal folkomröstning ska hållas, ska en röstlängd upprättas för varje omröstningsdistrikt. Det är uppgifterna i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i skatteförvaltningens folkbokföringsverksamhet och i fastighetsregistret enligt lagen (2000:224) om fastighetsregister 30 dagar före dagen för folkomröstningen som ska ligga till grund för uppgifterna i röstlängderna.

2021-05-18

möjligt med detta. Samrådet med smittskyddet delgavs politiken som tog ställning till att ändå genomföra folkomröstningen enligt beslutet i fullmäktige.

3.6.5. FOLKHÄLSOMYNDIGHETENS RISKBEDÖMNING FÖR EVENEMANG

För att ytterligare Corona-säkra folkomröstningen genomförde administrativa chefen och valkansliet Folkhälsomyndighetens riskanalys för evenemang. Utifrån denna säkerställdes sedan att tillräckliga åtgärder skulle vidtas för att förhindra smittspridning.¹⁶

3.6.6. ÅTERKOPPLING FRÅN RÖSTMOTTAGARNA OM CORONA-SÄKRINGEN

Som en del av utvärderingen av folkomröstningen har valkansliet genomfört en enkätundersökning riktad till röstmottagarna.¹⁷ 354 enkäter skickades ut och 202 svar kom tillbaka in till staden. På frågan om man kände sig trygg med de åtgärder Västerås stad vidtagit på grund av Coronapandemin svarade 97 procent att det stämde mycket eller ganska bra.

Lärdomar: Sammantaget bedömer stadsledningskontoret och valkansliet att man vidtog alla de skyddsåtgärder som rimligen kunde begäras för att Corona-säkra folkomröstningen. Staden följde Folkhälsomyndighetens rekommendationer och säkerställde att alla som deltog – röstande, röstmottagare, övriga valfunktionärer, m.fl. – kunde göra detsamma. Staden har i efterhand inte hört någon som sagt sig blivit smittat till följd av att man deltagit i folkomröstningen.

4. Framtagande av omröstningsdistrikt, lokaler och förtidsröstningslokaler

Lärdomar redovisas samlat sist i detta kapitel.

4.1. Valkansliets arbete och valnämndens förslag till beslut om omröstningsdistrikt till fullmäktige

Omröstningsdistrikt och omröstningslokaler arbetades fram av valkansliet utifrån antagandet att valdeltagandet skulle motsvara ungefär hälften av det antal som brukar delta i allmänna val. Antagandet byggde på statistik från tidigare genomförda kommunala folkomröstningar. Enligt lagen om kommunala folkomröstningar ska ett omröstningsdistrikt omfatta ett eller flera valdistrikt.¹⁸ Två

¹⁶ Folkhälsomyndighetens riskbedömningsverktyg för evenemang under rådande covid-19-pandemi, se ärende Genomförande av folkomröstning om Västerås stads flygplats, dnr KS-2020/01657-1.1.1.

¹⁷ Se Bilaga med hela resultatet från ”Enkät om att arbeta som röstmottagare vid folkomröstningen om Västerås flygplats”

¹⁸ 2 § tredje stycket LKFO

2021-05-18

eller flera valdistrikt slogs därför ihop och antal distrikt och lokaler föreslogs bli 40 istället för 90 som vid de senaste allmänna valen 2018. De lokaler som valdes bort var de som bedömdes för små och trånga med hänsyn till pandemin, t.ex. förskolor. För att undvika smittspridning var det viktigt att det fanns tillräckligt med utrymme i lokalerna för att kunna hålla rekommenderat avstånd till varandra och för att säkerställa ett smittsäkert flöde av personer in och ut genom lokalerna. Även tidigare vallokaler på mötesplatser för äldre och liknande valdes bort för att undvika trängsel där äldre personer eller andra personer i riskgrupp vistades. Vid bedömningen av behovet av antal omröstningsdistrikt och lokaler togs även hänsyn till att fler personer förväntades förtidsrösta än vid allmänna val.

Valnämnden antog valkansliets förslag till beslut. Ärendet gick till beredning i kommunstyrelsen den 18 november 2020. Där beslutades om återremiss med anledning av att kommunstyrelsen inte ansåg att man skulle slå samman vissa distrikt på landsbygden så att ett stort antal personer pga avstånden skulle tvingas resa kollektivt i pandemitider. Valnämnden återkom med samma beslutsförslag till kommunstyrelsen och fullmäktige och angav i svaret på återremissen att de personer på landsbygden som berörts av de sammanslagna distrikten normalt inte färdas med kollektivtrafik på en söndag. Valnämnden lämnade efter återremissen också en mer utförlig beskrivning av framtagandet av omröstningsdistrikten och lokalerna.

4.2. Tillägg av tre omröstningsdistrikt

I samband med beslutet om genomförandet av folkomröstningen så beslutade fullmäktige att inrätta ytterligare tre omröstningsdistrikt och lokaler utöver de som valnämnden föreslagit: En i Kvicksund, en i Tortuna och en i Romfartuna och att detta kunde verkställas till exempel genom en mobil lösning eller tält.¹⁹

I Kvicksund inrättades en omröstningslokal utanför kommungränsen i Tegelvikens skola i Eskilstuna. Skolan bedömdes vara den mest lämpliga lokalen för det nytillkomna distriktet med hänsyn till pandemin. I samråd med stadsjurist bedömdes att inga rättsliga hinder fanns mot att inrätta en omröstningslokal utanför kommungränsen.

4.3. Beslut om huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen

Valnämnden föreslog att förtidsröstning, budröstning och ambulerande röstmottagare skulle tillåtas precis som i allmänna val. Eftersom det fanns risk för att färre skulle rösta på grund av oro för att bli smittade av covid-19 så föreslog valnämnden dessutom att reglerna avseende budröstning skulle tillämpas mer generöst (extensivt) än vid allmänna val. Alla som ville – oavsett skäl – skulle

¹⁹ Fullmäktiges beslut 2020-12-03 i ärendet Genomförande av folkomröstning om Västerås stads flygplats, dnr KS 2020/01657-1.1.1

2021-05-18

kunna budrösta. Vid allmänna val får budröstning endast användas av den som på grund av fysiska hinder inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe.²⁰ De röstande skulle också få nyttja fler av sina vardagskontakter som bud - inte bara nära anhöriga såsom släkt/sambo/make/maka.²¹ Efter beredning i kommunstyrelsen gick valnämndens förslag utan ändring vidare till fullmäktige som fastställde beslutet.

4.4. Förslag om när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad

Som grund för förslaget till tidsåtgång för kontrollräkningen av rösterna, hade valkansliet uppgifter från Helsingborg om hur lång tid kontrollräkningen hade tagit vid deras folkomröstning i januari 2020. Helsingborg hade beräknat att det skulle ta två dagar, men fick tidsnöd under slutet av röstsammanräkningen. Utifrån det föreslog valnämnden tre dagar för kontrollräkningen, dvs. att röstsammanräkningen skulle vara avslutad senast kl. 17.00 på onsdagen efter omröstningsdagen. Fullmäktige fastställde valnämndens förslag.

4.5. Valnämndens beslut om förtidsröstningslokaler och öppettider

Bestämmelserna om förtidsröstning är inte lika strikta som bestämmelserna om förfarandet under valdagen. Valnämnden har rätt att själva besluta om öppettider och lämpliga lokaler. Som utgångspunkt finns ett beslut av valnämnden som anger inriktningen om att förtidsröstning ”ska finnas lättillgänglig och där individer rör sig naturligt”.²² I de senaste valen har man mot bakgrund av det haft förtidsröstning i köpcentrum, på bibliotek och andra mötesplatser. Med anledning av pandemin och Folkhälsomyndighetens rekommendationer fick man nu istället tänka om helt. Man behövde tvärt emot tidigare välja lokaler där det inte pågick annan verksamhet samtidigt. Det skulle ändå finnas möjlighet till förtidsröstning i serviceorterna och ute i de olika stadsdelarna. Valnämnden beslutade mot bakgrund av detta att man på vardagar skulle kunna förtidsrösta i Växhuset, i stadshusentrén och på Råby centrums mötesplats. På helgerna förlades förtidsröstningen förutom till Växhuset och Råby centrum även till ett flertal skolmatsalar, vilket gjorde att man kunde tillgodose behovet av förtidsröstning i olika stadsdelar och i serviceorterna. Enligt vallagen genomförs förtidsröstning under 18 dagar vid allmänna val och under 10 dagar vid extraval. Utifrån det beslutade valnämnden att förtidsröstningen skulle pågå under 15 dagar och därmed omfatta tre helger för den som ville förtidsrösta ute i stadsdelarna.²³

Vidare beslutade valnämnden att förtidsröstningen skulle pågå fram till omröstningsdagen, men inte på själva omröstningsdagen. Orsaken var främst att förtidsröstning på valdagen har en annan betydelse vid allmänna val – personer

²⁰ Jfr med 7 kap. 4 § vallagen ang. vem som får rösta genom bud.

²¹ Jfr med 7 kap. 5 § vallagen ang. vem som får vara bud.

²² Beslut § 27, valnämnden 2018-04-10.

²³ Beslut § 8, valnämnden 2021-02-09.

2021-05-18

som befinner sig på annan ort kan då lämna sin röst i den kommunens förtidsröstningslokaler, vilken sedan transporteras till hemkommunen för att bokföras i rätt valdistrikt. Detta är inte aktuellt under en folkomröstning. Valnämnden var också angelägen om att alla röster i distrikten skulle hinna räknas redan under omröstningskvällen för att staden snabbt skulle kunna presentera ett preliminärt resultat. Förtidsröster som kommit in fram till och med lördagen den 20 mars hann därför transporteras till respektive distrikt för räkning redan under kvällen den 21 mars.

Lärdomar: Valkansliet fick arbeta under stor tidspress, framförallt med framtagandet av omröstningsdistrikt och lokaler. När granskningen av namnunderskrifterna var genomförd den 6 oktober 2020 och det stod klart att ärendet om folkomröstning var väckt i fullmäktige så hade valkansliet endast några veckor på sig att ta fram ett förslag till beslut till valnämnden den 3 november. Planen var att ta upp ärendet i fullmäktige den 3 december. Däremellan skulle ärendet också hinna beredas av kommunstyrelsen den 18 november. När kommunstyrelsen beslutade om återremiss på förslaget till distrikt och lokaler tvingades valnämnden kalla till ett extrasammanträde med mycket kort varsel. Extrasammanträdet hölls den 26 november för att det skulle hinnas med innan ärendet skulle upp på fullmäktige den 3 december.

En alternativ beslutsprocess vid folkinitiativ är att fullmäktige vid ett första sammanträde beslutar om *att* genomföra en folkomröstning samt datum för omröstningen. Vid nästkommande sammanträde fattar fullmäktige sedan de beslut som är nödvändiga för genomförandet. Det skulle ha skapat en längre tidsfrist för arbetet med att ta fram beslutsunderlagen till valnämnden och kommunstyrelsen, vilket framförallt hade inneburit en mindre stressig arbetssituation för valkansliet. Det hade också kunnat innebära mer tid för att ta fram mer *utförliga* beslutsunderlag och därmed eventuellt undvika en återremiss från kommunstyrelsen, vilket i sin tur också bidrog till den mycket höga arbetsbelastningen för valkansliet under denna period. Trots den stressiga arbetssituationen så lyckades valkansliet ta fram de underlag som behövdes, vilket var tack vare den kunskap och erfarenhet som valsamordnarna hade.

Den alternativa beslutsprocessen hade dock sannolikt inneburit att dagen för folkomröstningen hade fått senareläggas med en månad till slutet av april eller ännu senare, eftersom fullmäktiges nästkommande beslutssammanträde efter den 3 december var den 4 februari 2021.

En annan lärdom är att det hade varit bra om sakkunnig från valkansliet hade deltagit på kommunstyrelsens sammanträde i november för att kunna svara på de mer detaljerade frågorna kring genomförandet som uppkom. En del frågor som då ställdes av ledamöterna fick istället besvaras av valkansliet efter sammanträdet

2021-05-18

eller vid nästa möte. Möjligtvis hade då även återremissen från kommunstyrelsen till valnämnden kunnat undvikas. Efter återremissen återkom valnämnden med oförändrat förslag till beslut men med en utförligare motivering till förslaget. Den motiveringen hade sakkunnig valsamordnare kunnat redogöra för redan på kommunstyrelsens sammanträde alternativt kunnat ta fram ifall mer tid funnits under beredningen till valnämnden.

Lärdomar avseende föreskrifter för genomförandet av folkomröstning: Med anledning av pandemin förde några förtroendevalda fram förslag till alternativa röstningsförfaranden (t.ex. drive-in-röstning och brevröstning). Drive-in-alternativet utreddes av valkansliet i samråd med stadsjurist på uppdrag av valnämnden.²⁴ Slutsatsen blev att det inte gick att genomföra på ett rättsligt godtagbart sätt. Angående brevröstning från utlandet²⁵ så hade valnämnden *inte* beslutat om att möjliggöra ett sådant förfarande, vilket sedan klargjordes genom information till frågeställare samt på hemsidan och via Facebook. Enligt uppgifter från Valmyndigheten så har ingen kommun hittills som genomfört kommunala folkomröstningar beslutat om möjligheten att brevrösta från utlandet. En lärdom från detta är sammantaget att det hade underlättat ifall samtliga frågor om genomförandet hade varit reglerade i förväg så att det inte hade funnits utrymme för oklarheter eller orealistiska idéer eller förväntningar. Detta hade kunnat säkerställas genom att fullmäktige, med vallagen som grund, hade fastställt lokala föreskrifter för stadens folkomröstning.²⁶ Föreskrifterna hade kunnat tas fram i samarbete mellan valkansliet och stadsjurist ifall mer tid hade funnits för det.

Lärdomar angående brevröstning och poströstning: Angående det som förut kallades ”poströstning” så är det något annat än brevröstning. Fram till år 2006 var det staten som ansvarade för och anordnade förtidsröstningen och detta skedde då genom dåvarande Posten, därav benämningen ”poströster”. Härefter har kommunerna tagit över ansvaret för förtidsröstningen och de röstande har då kunnat gå till en förtidsröstningslokal i sin kommun för att förtidsrösta och kommunerna har ombesörjt att förtidsrösterna sedan har levererats till den röstberättigas valdistrikt på valdagen för att räknas tillsammans med de övriga rösterna. Enligt vallagen så har det aldrig varit tillåtet med ”brevröstning” annat än för röstberättigade personer i utlandet. Detta sker genom ett särskilt förfarande där brevröstningsmaterial skickas till de röstberättigade i utlandet som sedan ska genomföra röstningen på visst reglerat sätt ifrån det land där man befinner sig.

²⁴ Beslut § 8, valnämnden 2021-02-09

²⁵ Om brevröstning från utlandet, se 7 kap. 11-15 §§ vallagen (2005:837)

²⁶ Enligt 2 § femte stycket lagen om kommunala folkomröstningar så får fullmäktige besluta om de ytterligare föreskrifter som behövs för att genomföra folkomröstningen.

2021-05-18

Valdeltagandet under förtidsröstningen uppgick till ca 54 procent av de röstande. Det kan jämföras med ca 41 procent förtidsröstande under allmänna val. Slutsatsen är att analys och planering av när och hur de röstberättigade förmodades förtidsrösta föll väl ut. Valkansliets inriktningsstrategi byggde på antagandet att invånarna skulle tillbringa den mesta tiden hemma i närområdet och inte i köpcentra eller i bibliotek och på helgerna hade man inga andra aktiviteter inplanerade (resor, sport- eller kulturevenemang, sammankomster etc.) vilket innebar att man kunde förtidsrösta i en lokal i sitt närområde. Angående de extra lokalerna i de tre landsbygdsdistrikten så är bedömningen att deltagandet på omröstningsdagen inte påverkades i någon betydande mening. Statistik sedan tidigare visar att valdeltagandet och viljan att rösta i dessa distrikt är hög, vilket sannolikt medfört att dessa väljare valt att rösta även fast de fått ta sig till omröstningslokalen en längre sträcka med bil. Kollektivtrafik var inte aktuellt.

5. Rekrytering och utbildning av röstmottagare

De som redan varit röstmottagare i föregående val (allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019) tillfrågades om att jobba som röstmottagare under folkomröstningen via Mobilise (stadens verksamhetssystem för administration av röstmottagare). Nya röstmottagare rekryterades via annonsering på hemsidan. Den stora majoriteten som anmälde sig hade jobbat vid minst ett tidigare val. Det var färre som anmälde intresse till att arbeta med folkomröstningen än vid de senaste valen. Dessutom var det fler återbud än normalt under de sista veckorna innan omröstningen. Som anledning till återbuden angav de flesta oro för att bli smittade av covid-19 alternativt att man ville följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer om att inte träffa andra människor i onödan, osv. Eftersom antalet distrikt var färre än hälften jämfört med vid allmänna val så kunde samtliga distrikt bemannas med de röstmottagare som anmält sig. Totalt tjänstgjorde 258 schemalagda röstmottagare i omröstningsdistrikten. Av dessa utgjorde 86 personer sådana som från början satts upp som reserver och som blev schemalagda till följd av återbuden fram till och med omröstningsdagen. På omröstningsdagen kvarstod 11 personer på reservlistan som inte behövde tjänstgöra.

På grund av pandemin rekryterades även kövärdar för att säkerställa ordningen i köerna utanför lokalerna och att de köande höll behörigt avstånd till varandra. De som anmälde sig som röstmottagare för första gången utsågs i de flesta fall till kövärdar. 79 personer arbetade som kövärdar på omröstningsdagen. I vissa lokaler hade man även så kallade lokalansvariga, 17 personer totalt.

Valkansliet utformade själva en digital utbildning för röstmottagare. Som grund användes material från Helsingborg stad. Vid allmänna val får alla kommuner utbildningsmaterial från Valmyndigheten, så det här var ett helt nytt uppdrag för

2021-05-18

valkansliet. Med anledning av rekommendationen att inte anordna evenemang med fler än åtta deltagare så beslutades att utbildningen skulle anordnas genom digital handledning i verksamhetssystemet Mobilise. Ytterligare en anledning till denna lösning var att tiden inte hade räckt till för att anordna fysiska utbildningar. Tiden för samtliga förberedelser var betydligt kortare än vid vanliga val. Efter genomgången digital utbildning fick röstmottagarna genomföra ett test som skickades in för bedömning till valkansliet. Godkänt på testet intygade att röstmottagarna hade tillräckliga kunskaper för att klara sitt uppdrag.

Röstmottagarna har fått besvara en enkät med frågor om hur det varit att arbeta med röstmottagning vid folkomröstningen. 354 enkäter skickades ut och man fick in 202 svar. Av de som besvarade enkäten har en majoritet angett att man varit nöjd med lokalen, arbetstiderna och de instruktioner/handledningar man fått att följa. Enkäten i sin helhet biläggs denna rapport.

Efter att schemaläggningen av röstmottagarna var gjord fick valkansliet besked från stadens centrala HR att man inte skulle anlita personer som var 70 år eller äldre eller andra som tillhörde riskgrupp som röstmottagare eller andra funktionärer under folkomröstningen. Det ledde till att 90 personer av de schemalagda röstmottagarna fick tas bort ur schemat och nya fick sättas in.

Lärdomar: Tack vare att valkansliet fått ta del av Helsingborg stads utbildningsmaterial så gick det att utforma den digitala utbildningen och handledningsmaterial på mycket kort tid. Trots att utbildningen blev bra och fungerade väl så hade man kunnat göra den än mer pedagogisk och professionell ifall mer tid och resurser hade funnits.

Vid en digital utbildning utan interaktion finns inte samma möjligheter att fånga upp oklarheter i materialet, spontana allmänna frågor eller att gå igenom sådant som service och bemötande med röstmottagarna som när man träffas fysiskt. Vid utbildningarna vid föregående val har det hänt att handledaren upptäckt att några av de rekryterade personerna inte varit lämpliga för uppgiften och detta har då direkt meddelats till valkansliet. Det fanns därför en risk att några personer var olämpliga som röstmottagare trots att de fått godkänt på det digitala testet. Det är alltså att förorda en fysisk utbildning alternativt digitala interaktiva utbildningar med samtidigt deltagande av handledare och röstmottagare med ljud och bild i realtid, så att man kan se och höra varandra.

Beskedet från HR om att 70-plusare och andra personer i riskgrupp inte fick tjänstgöra under folkomröstningen kom i senaste laget, vilket medförde en extra arbetsbelastning för att i ett sent skede rekrytera in och schemalägga nya röstmottagare. Å andra sidan hade det varit svårt för HR att alltför tidigt göra ett

2021-05-18

ställningstagande i frågan eftersom man inte visste hur utvecklingen av pandemin skulle bli.

6. Röstkortet

6.1. Röstkort – allmänt

Vid en lokal folkomröstning är det kommunen själv som ska administrera hela processen med framtagandet av röstlängder och röstkort. Vid allmänna val och Europaparlamentsval så sköts detta av Valmyndigheten.

6.2. Tryckeri och distribution

Staden hade inget ramavtal för det specifika trycket av pappersprodukter som krävdes, så det direktupphandlades därför. Uppdraget gavs till PostNord och Strålfors²⁷. Uppgifter om röstberättigade till röstlängder och röstkort fastställdes av Valmyndigheten och lämnades till tryckeriet 30 dagar innan omröstningsdagen.²⁸ Det betydde att det var en mycket snäv tidsram i processen eftersom förtidsröstningen skulle starta 15 dagar innan omröstningsdagen.

Distributionen av röstkortet till de röstberättigade kunde avropas via stadens ramavtal med PostNord. I överenskommelsen med PostNord ingick att samtliga röstkort skulle vara utdelade senast dagen innan förtidsröstningen började.

6.3. Försenade och uteblivna röstkort

Under de sista dagarna innan förtidsröstningen skulle börja framkom att det blivit något fel med distributionen av röstkortet. Personer hörde av sig till valkansliet om att de inte fått sina röstkort, trots att information gått ut i media och på webben om att röstkortet hade delats ut. Det var också flera personer från samma stadsdel eller gata som hörde av sig, vilket indikerade att det inte bara var enstaka kort som inte delats ut.

Efter utredning hos PostNord konstaterades att problemen med de ”försvunna” röstkortet i huvudsak berodde på att mellan 500 och 1 000 röstkort inte hade levererats från Strålfors till PostNord. Staden gick ut med information om de försenade röstkortet via media och i sina egna kanaler samtidigt som man informerade om möjligheten att få dubblettröstkort utskrivna och hemskickade av staden, alternativt att de kunde erhållas direkt i en förtidsröstningslokal. Om man

²⁷ Strålfors tryckeri utgör en del av PostNords koncern. För tydlighetens skull benämns tryckeriet i texten med ”Strålfors” och distributionen med ”PostNord”.

²⁸ Enligt 6 § lagen om kommunala folkomröstningar

2021-05-18

röstade i det egna distriktet på omröstningsdagen behövdes inget röstkort utan det räckte med legitimation.

Till följd av detta behövde valkansliet bistå med utskrifter av dubblettröstkort. Det gick åt mycket personalresurser till detta under hela tidsperioden från det att förtidsröstningen startade och fram till omröstningsdagen.

Efter utvärderingen tillsammans med PostNord visade det sig att material och tryckfärg på röstkorten orsakade problem i PostNords maskinsortering. PostNord fick därför till viss del sortera röstkorten manuellt, vilket blev extra tidskrävande. PostNord tog in extrapersonal både för sortering och för utdelning av de röstkort som kom sent från tryckeriet. Staden har inte fått någon närmare förklaring från Strålfors om vad orsaken till de försenade och uteblivna röstkorten var. Strålfors har endast uppgett att vissa interna brister funnits. Staden fick dock reducerat pris med 30 procent på de redan låga tryckerikostnaderna som kompensation.

6.4. Returnerade röstkort

Vissa röstkort kom i retur från PostNord till staden på grund av felaktig folkbokföringsadress. I de allmänna valen är Valmyndigheten angiven som avsändare, så röstkort som inte kan delas ut returneras dit. Vid folkomröstningar så är den aktuella kommunen avsändare av röstkorten. Vid förfrågan hos Valmyndigheten om eventuella åtgärder med anledning av de returnerade röstkorten fick staden besked om att inga åtgärder behövde vidtas och att samma problem brukar uppstå även vid allmänna val, dvs. att personer är felaktigt folkbokförda på en viss adress och att röstkorten därför inte kan delas ut till personen ifråga.

Lärdomar: Efter utredning hos PostNord och tryckeriet så har det framkommit att de ”försvunna” röstkorten huvudsakligen berodde på problem hos tryckeriet. Dessa problem kunde inte förutses. Dock hade det varit bra med en bättre beredskap för utskrift av dubblettröstkort, dvs att fler personer kunnat hantera den arbetsuppgiften, inte bara valkansliet, utan även t.ex. kontaktcenter och andra administrativa funktioner. Det hade också varit bra med ett särskilt anknätningsnummer för enbart utskrift av dubblettröstkort.

Det hade vidare varit värdefullt med dialog med PostNord och Strålfors på ett tidigt stadium angående valet av papperskvalitet och tryckfärg på röstkorten, med t.ex. provtryckningar i förväg etc, så att PostNord hade kunnat bedöma om det fungerade i deras processer. Staden hade lätt kunnat ändra valet av papperskvalitet och färg på röstkorten för att anpassa dem till PostNords process och därmed bidra till att alla röstkort kunde delas ut i tid.

2021-05-18

7. Iordningsställande av valmaterial

Vid de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019 har valkansliet efter förfrågan fått hjälp av kommunens dagliga verksamhet enligt LSS²⁹ med att ställa iordning de vagnar med valmaterial som ska ut till respektive vallokal. Det har varit ett mycket lyckat samarbete och daglig verksamhet genomförde efter förfrågan detta arbete även under folkomröstningen.

Valkansliet hade som strategi att se till att vagnarna fylldes med en mycket väl tilltagen mängd material (redundans) i syfte att minska antalet uttryckningar till omröstningslokalerna för att fylla på material som tagit slut. Strategin föll väldigt väl ut. Valkansliet kunde istället fokusera på andra saker som inträffade och behövde hanteras.

Lärdomar: Samarbetet med daglig verksamhet fungerade mycket bra. Samtliga i deltagargruppen och deras handledare har, precis som tidigare, uppgett att man uppskattat denna arbetsuppgift. Deltagarna uppger att det har känts meningsfullt att få delta i detta större sammanhang och få arbeta för demokratin. Valkansliet vill även fortsättningsvis samarbeta med daglig verksamhet om de själva vill och har möjlighet. Att ha redundans i valmaterialet i vagnarna som körs ut till distrikten var en framgångsfaktor och kommer att bli en permanent rutin vid kommande val.

8. Förtidsröstningen

8.1. Förberedelser inför förtidsröstningen, m.m.

Allt valmaterial till förtidsröstningen som gjorts i ordning i materialvagnarna av daglig verksamhet kördes ut till lokalerna med hjälp av PostNord en vecka innan start. Valkansliet hade ett par dagar tidigare fått nycklar till lokalerna. En lärdom från tidigare val är att det är bra att rekrytera en röstmottagare till lokalen som även till vardags arbetar där (t.ex. skolvaktmästare). Då undviker man problem med lås och larm som lätt uppstår om det är en utomstående person som ska hantera det. Någon med god lokalkännedom känner även till hur ventilationen och köket fungerar, i vilket rum valmaterialet ska finnas inlåst osv.

Förtidsröstningen startade lördagen den 6 mars. Vid starten hade det vid några lokaler bildats en lång kö av väljare redan innan öppningsdags. Några röstmottagare var då alltför välvilliga och öppnade lokalen innan utsatt tid och innan allt var iordningställt i lokalen, vilket fick till följd att det till en början blev något rörigt i dessa lokaler.

²⁹ Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

2021-05-18

Två gånger per dag hämtade PostNord röster i förtidsröstningslokalerna, sorterade kuverten efter omröstningsdistrikt och levererade dem till valkansliet i stadshuset. PostNord hade personal med erfarenhet av val sedan tidigare och kunde bistå valkansliet med vad som kunde förbättras vid förtidsröstningsmottagningen. Valkansliet kunde utifrån det direkt revidera instruktionerna till röstmottagarna och mottagandet kunde ske utan dröjsmål.

Lärdomar: Det är bra att ha erfaren personal i röstningslokalerna, inom valkansliet, hos PostNord och i övrigt. Valprocessen består av många olika delar och varje person med erfarenhet som deltar är värdefull. Om man endast har nyrekryterad personal så riskerar man att fel uppstår på grund av missförstånd och oerfarenhet, vilket kan medföra en rad problem som kan ta lång tid att rätta till. För att få personer som har jobbat i val att vilja delta igen så är det viktigt att staden särskilt tänker på att vara en attraktiv arbetsgivare och lever efter sin värdegrund ”Alltid bästa möjliga möte” även i dessa sammanhang.

Till nästa valutbildning av röstmottagare behöver valkansliet förtydliga att även om det finns en lång kö utanför vallokalen vid öppningsdags så måste man se till att lokalen är helt iordningsställd innan lokalen öppnas.

8.2. Ambulerande röstmottagare och budröstning

8.2.1. AMBULERANDE RÖSTMOTTAGNING TILL HEMMET OCH PÅ SÄRSKILDA BOENDEN

Både ambulerande röstmottagning och budröstning kunde användas under folkomröstningen. Valkansliet hade planerat för att ambulerande team skulle hämta röster hemma hos väljare som inte kunde ta sig till en röstningslokal. På de särskilda boendena för äldre var planen att någon av medarbetarna på boendet skulle vara vittne och bud för samtliga röstande på boendet. Då skulle boendena inte behöva ta emot ambulerande team och på så sätt undvika risken för smittspridning. Detta kunde dock inte genomföras på alla boenden så därför fick de ambulerande teamen även åka till några av dem. Det gick ändå bra eftersom besöksförbuden på boendena precis hade tagits bort.

8.2.2. ANTAL GENOMFÖRDA AMBULERANDE RÖSTMOTTAGNINGAR

Valkansliet tog emot sammanlagt 156 beställningar av ambulerande röstmottagning och samtliga kunde utföras. Vid de allmänna valen har man haft ambulerande röstmottagning på samtliga särskilda boenden, vilket man inte hade denna gång, så det finns därför ingen relevant statistik att jämföra med. Det går därmed inte att värdera utfallet.

2021-05-18

Det var möjligt att beställa ambulerande röstmottagare fram till kl. 16.00 på omröstningsdagen. Tiden sattes för att valkansliet skulle hinna samla in rösterna till respektive distrikt innan kl. 20.00 då lokalerna stängde och räkningen av rösterna skulle börja.

8.2.3. ANTAL BUDRÖSTER

Intresset för budröstning var mycket stort, vilket var väntat med anledning av pandemin. Det lämnades in totalt 777 budröster. Det kan jämföras med Europaparlamentsvalet 2019 då 200 budröster lämnades in.

Lärdomar: Bedömningen är att den mer generösa möjligheten att använda sig av bud som staden beslutat om ledde till att många fler än vid tidigare val valde att budrösta, vilket också var tanken mot bakgrund av den rådande pandemin. Det visade sig dock att några väljare hade missförstått hur budröstningen skulle gå till, de hade bl.a. missat att beställa budröstnings-kit. Informationen om de olika stegen i budröstningsförfarandet kunde ha varit tydligare på stadens hemsida.

På ytterkuvertet för budröster fanns en text från centrala Valmyndigheten om att ”nära anhörig” skulle anges, vilket skapade viss förvirring när den röstande skulle ange vilken relation man hade till sitt bud, eftersom det var andra bestämmelser som gällde i folkomröstningen än vid allmänna val. Budet behövde inte vara en nära anhörig. Det kom in frågor till valkansliet om hur man skulle ange relationen. Informationen om vilka som kunde vara bud var dock tydlig på www.vasteras.se

9. Omröstningsdagen

9.1. Morgonavstämning och öppning av omröstningslokalerna

På omröstningsdagens morgon kom omröstningsdistriktens ordförande och en röstmottagare till stadshusentrén för att hämta distriktets förtidsröster, ordförandemappen med handledning och stödmaterial. Detta gjordes precis som vid allmänna val i god tid innan vallokalerna öppnade. Vid morgonavstämningen säkerställs att ordföranden är på plats och om någon fattas finns det gott om tid att ringa in reserver till distrikten. Till landsbygdsdistrikten körs förtidsrösterna ut till lokalen av valkansliets personal för att de som arbetar där inte ska behöva resa så långt på morgonen.

Senast kl. 7.45 ska distrikten ringa in till valkansliet och bekräfta att de är redo att öppna lokalen. I fall något distrikt då inte är klara finns tid för valkansliet att bistå med hjälp att få i ordning lokalen, hämta nycklar, ringa in reservpersonal, ordna med larm eller dylikt. Det uppstod några smärre problem i några av lokalerna, men dessa kunde snabbt lösas och samtliga lokaler öppnade som planerat kl. 8.00.

2021-05-18

9.2. Kövärdar

För att säkerställa att alla utanför omröstningslokalerna höll rekommenderat avstånd från varandra och att flödet in och ut genom lokalerna fungerade så fanns en kövärd på plats utanför varje lokal. Förutom att hålla ordning på kön så bistod kövärdarna även med vägvisning. De syntes på långt håll för de röstande som var på väg till sina lokaler.

9.3. Valkansliets fortsatta arbete under omröstningsdagen

Under omröstningsdagen arbetade valkansliet med de frågor som kom in per telefon från röstmottagarna eller allmänheten. Från allmänheten handlade det bl.a. om rösträtt, vilken lokal man skulle gå till och saknade röstkort. Från röstmottagarna kom anmälningar om problem med larm, elavbrott, skyltning, etc. Vid någon lokal som inte tidigare använts som vallokal samt vid någon plats där det förekom ombyggnation så att ordinarie ingång var flyttad fick skyltningen förbättras. Valkansliet gjorde några uttryckningar under dagen. Det kom dock in färre klagomål på skyltningen än vid de allmänna valen.

Det var ett betydligt större intresse från media för stadens valarbete än det brukar vara vid allmänna val. Stadens valsamordnare blev kontaktad flera gånger för intervjuer i både TV och radio. Vid de allmänna valen så ställs den här typen av frågor till länsstyrelsen eller Valmyndigheten. Detta var en del av arbetet som tillkom jämfört med arbetet vid allmänna val. Valsamordnaren fick ägna relativt mycket tid åt att besvara allehanda frågor från media både under förberedelse- och genomförandefasen.

Under förmiddagen på omröstningsdagen var det några röstmottagare som inte kom på utsatt tid vid avlösningen i sina omröstningslokaler. Röstmottagare på reservlistan fick då kallas in. Återbudet under dagen var dock bara något fler än vid de allmänna valen och det gick bra att bemanna lokalerna med befintliga reserver.

9.4. Två sammanblandade omröstningsdistrikt av Valmyndigheten

I två av distrikten uppstod viss förvirring hos väljarna. På röstkorten för dem som bodde på Bjurhovda stod att de skulle rösta i Brandthovda skola medan de som bodde i Brandthovda var anvisade till Bjurhovda skola. När saken utreddes visade det sig att det hade blivit fel i Valmyndighetens system och att dessa två distrikt hade blandats samman då man slog ihop de fyra ordinarie valdistrikten till dessa två. Det kom in ett skriftligt klagomål från en av de berörda väljarna till valnämnden men i övrigt bedöms felet inte ha påverkat väljarna i någon större utsträckning eftersom distrikten ändå ligger relativt nära varandra.

2021-05-18

9.5. Live-rapportering av det preliminära resultatet

Efter stängningen av omröstningslokalerna kl. 20.00 räknade röstmottagarna samtliga inkomna röster och meddelade löpande resultatet till statistikenheten som var på plats i stadshuset. Statistikenheten publicerade resultaten löpande under kvällen på www.vasteras.se. Ett preliminärt valresultat kunde presenteras direkt på söndag kväll.

När rösterna var räknade transporterades de in från distrikten av röstmottagarna till stadshuset där valkansliet tog emot dem och kontrollerade att omslag och resultatbilagor var i sin ordning. Rösterna togs sedan om hand och förvarades inlåsta fram till valnämndens kontrollräkning på måndagen.

Lärdomar: Såväl förtroendevalda som allmänheten uppskattade live-rapportering av det preliminära resultatet under söndagskvällen. Detta sköts vanligtvis inte av den egna kommunen under allmänna val, så det var något helt nytt. Live-rapporteringen kunde komma till stånd tack vare ett gott samarbete mellan valkansliet, statistikenheten och kommunikation.

Sammanfattningsvis så krävdes en betydligt större arbetsinsats av valkansliet vid denna folkomröstning än vid allmänna val, eftersom många av de arbetsuppgifter som annars utförs av länsstyrelsen eller Valmyndigheten nu skulle utföras av stadens eget valkansli. I backspegeln kan konstateras att det hade varit bra med ytterligare resurser under hela genomförandet. Under de sista dagarna blev belastningen extra hög på grund av sjukfrånvaro i arbetsgruppen. Bedömningen är att antal personer med rätt kompetens och kunskap som kan arbeta inom valkansliet under val behöver utökas för att minska sårbarheten. Dock är slutsatsen att arbetet flöt på bra under omröstningsdagen trots en hög arbetsbelastning och personalbortfall.

10. Kontrollräkning och efterarbete

10.1. Valnämndens kontrollräkning av röster

Klockan 13.00 på måndagen efter omröstningsdagen sammanträdde valnämnden i fullmäktigesalen för att formellt starta kontrollräkningen av samtliga röster. Valnämndens ledamöter och ersättare var schemalagda tillsammans med medarbetare från stadsledningskontoret för att räkna rösterna och föra in dem i resultatbilagan med samtliga distrikts röster. Lokalen var vald med hänsyn till pandemin för att ledamöter och tjänstemän skulle kunna hålla rekommenderat avstånd till varandra och för att allmänheten skulle kunna följa kontrollräkningen eftersom den var offentlig.

2021-05-18

När kontrollräkningen skulle starta kunde de mest erfarna valsamordnarna inte medverka på grund av isolering i väntan på provsvar gällande Covid-19. Med hjälp av kvarvarande medarbetare på valkansliet och löpande telefonkontakt med de isolerade valsamordnarna så gick det ändå bra att genomföra kontrollräkningen på ett korrekt sätt, dvs. att rösterna räknades, bedömdes och protokollfördes på rätt sätt. Valnämnden hade minst en person från presidiet närvarande under hela kontrollräkningen och den personen hade en övervakande roll och fick t.ex. bistå vid bedömningen av om röster skulle ogiltigförklaras.

10.2. Websändning live av kontrollräkningen

Med anledning av pandemin så direktsände staden kontrollräkningen på www.vasteras.se för att säkerställa att den som ville skulle kunna se kontrollräkningen utan att behöva komma till fullmäktigesalen och utsätta sig för smittorisk. Röstsammanräkningen var offentlig.

Kontrollräkningen var klar vid lunchtid på tisdagen den 23 mars. På eftermiddagen samma dag sammanträdde valnämnden för att fastställa resultatet.

10.3. Efterarbete med valmaterial och arvoden och löner

Under veckan efter omröstningen hämtade PostNord vagnarna med valmaterial från omröstningslokalerna och lämnade sedan av dem hos valkansliet. Där sorterades materialet och det som gick att återvinna till nästa val togs omhand. Arbetet utfördes av personer från kommunens dagliga verksamhet.

När det gällde utbetalning av arvoden och timlöner till röstmottagare och andra tillfälligt anlitade så samarbetade valkansliet och lönecenter, vilket man gjort även under tidigare val. Samarbetet fungerade väl nu liksom tidigare.

Lärdomar: Det hade varit bra med en bättre beredskap för eventuell frånvaro av valsamordnare eller andra medarbetare på valkansliet. Fler medarbetare hade kunnat utbildas i hur kontrollräkningen skulle gå till och bättre instruktioner och stödmaterial för arbetet hade kunnat tas fram. De problem som uppstod under kontrollräkningen gick dock att lösa genom att valsamordnaren var tillgänglig via telefon. Situationen bedöms dock sårbar. Det kunde ha utsetts en arbetsgrupp vid sidan av valsamordnarna som kunnat ta hand om kontrollräkningen och fastställandet av resultatet. Det hade också gett valsamordnarna möjlighet till vila och återhämtning efter det intensiva dygnet kring omröstningsdagen. Uppgiften att kontrollräkna rösterna åligger länsstyrelsen vid allmänna val, så det var också en helt ny arbetsuppgift för valkansliet och valnämnden.

Samarbetet mellan valkansliet och deltagarna från daglig verksamhet och deras handledare fungerade mycket väl också vid dessa moment. Angående

2021-05-18

administrationen av de timanställda och deras ersättningar så skulle det underlätta om fler delar i processen var digitala, t.ex. signeringen av anställningsavtal.

11. Diarieföring och dokumentation

Administrativa chefen och huvudregistrator har i samarbete bedömt vilka handlingar i folkomröstningsarbetet som ska tas om hand och diarieföras.

Lärdomar: Kommunstyrelsens och valnämndens informationshanteringsplaner kommer att uppdateras så att de allmänna handlingar som finns i ärendena om folkomröstning tas om hand enligt bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen, lagen om kommunala folkomröstningar, offentlighets- och sekretesslagen samt arkivlagen.

12. Kommunikation

12.1. Sammanfattning

Huvudkanaler för information och kommunikation kring folkomröstningen om Västerås flygplats var vasteras.se, lokalmedia och Västerås stads sida på Facebook. Informationen uppdaterades kontinuerligt på stadens hemsida vartefter nya behov av information uppstod. Även pressmeddelanden skickades ut vid några tillfällen, t.ex. för att informera om de försenade röstkortet.

12.1.1. VÄSTERÅS STADS HEMSIDA

Webbplatsen vasteras.se innehöll en informationssida med material om hur det gick till att rösta. Där fanns information bland annat om

- frågeställningen på röstsedeln
- förtidsröstning
- vallokalernas öppettider
- interaktiv karta över omröstningsdistrikt och vallokaler
- budröstning
- röstsedlar
- röstkort och vad man skulle göra om man inte fått sitt röstkort
- varför man inte kunde rösta digitalt
- varför man inte kunde brevrösta
- vilka som hade rösträtt
- hur röstningsförfarandet Coronasäkrats
- länkar till sändningar från kommunfullmäktige då flygplatsen debatterades
- länkar till handlingar och protokoll om flygplatsen

2021-05-18

- länkar till respektive partis kampanjsidor
- vad som skulle hända efter folkomröstningen

Totalt hade informationssidan 19 163 unika besökare under perioden 2020-10-01 - 2021-04-25 och totalt 33 415 sidvisningar under samma period.

Vasteras.se har ett inbyggt översättningsverktyg som gör att besökaren kan välja vilket språk den vill läsa sidan på. Utöver det översattes informationssidan också till finska, engelska, spanska, dari, tigrinska, arabiska och somaliska. Informationen fanns också på lättläst svenska och som bildstöd.

När röstningen var avslutad söndag kväll den 21 mars publicerades en resultatsida på vasteras.se. Där kunde intresserade följa röstningsresultatet live per distrikt och totalt i takt med att resultaten kom in. Måndag den 22 mars och tisdag den 23 mars fanns det en livestream att titta på via vasteras.se från kontrollräkningen av röstningen i kommunfullmäktigesalen.

12.1.2. MEDIA

Media servades aktivt med information bland annat kring hur röstningsförfarandet skulle gå till för vidare spridning till läsare, tittare och lyssnare. Kontaktperson för media var framförallt huvudansvarig valsamordnare på valkansliet samt administrativ chef på stadsledningskontoret.

12.1.3. FACEBOOK

På Västerås stads Facebooksida publicerades totalt åtta inlägg med information om folkomröstningen. Totalt nåddes 39 000 personer av inläggen.

12.2. Sammanställning av genomförda aktiviteter

Nedan följer en sammanställning av genomförda kommunikationsaktiviteter enligt följande kanaler:

- vasteras.se
- Insidan
- Västerås stads sociala medier
- Kontaktcenter
- Media
- Tryckt material

12.2.1. VASTERAS.SE

Genomförda aktiviteter:

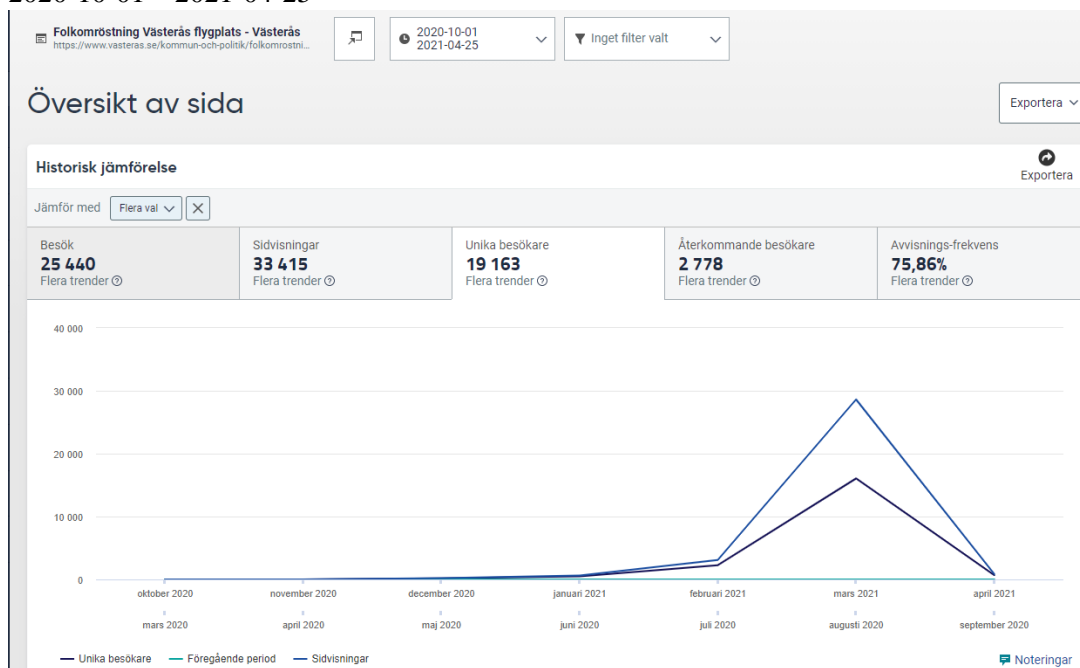
- Informationssida
- Kalenderhändelse folkomröstning
- Kalenderhändelse förtidsröstning folkomröstning
- Nyhet v. 9 om förtidsröstning

2021-05-18

- Nyhet v. 11 om röstning 21 mars
- Puff högerkryss v. 9 om förtidsröstning
- Puff högerkryss v. 11 om röstning 21 mars
- Översättning via inbyggt översättningsverktyg
- Översättning till sju språk
- Lättläst
- Bildstöd
- Rapportering i realtid under kvällen 21 mars om resultaten från distrikten samt preliminärt resultat
- Livestream av kontrollräkning 22-23 mars
Livestreamen sågs av 192 personer 22 mars och av 47 personer 23 mars.
Personerna som tittade kom från olika delar av Sverige och Finland enligt nedan.

Topp städer	
Västerås (Västmanland, Sweden)	41%
Stockholm (Stockholm, Sweden)	15%
Sollentuna (Stockholm, Sweden)	9%
Motala (Östergötland, Sweden)	7%
Helsingborg (Skåne, Sweden)	3%
Norrköping (Östergötland, Sweden)	2%
Helsinki (Uusimaa, Finland)	2%
Södertälje (Stockholm, Sweden)	2%
Karlskrona (Blekinge, Sweden)	1%
Liden (Västra Götalands Lan, Sweden)	1%

2021-05-18

Statistik för sidan folkomröstning Västerås flygplats på vasteras.se under perioden
2020-10-01—2021-04-25

Antal inkomna synpunkter/frågor via vasteras.se var 44 stycken.

12.2.2. INSIDAN – VÄSTERÅS STADS INTRANÄT

Genomförda aktiviteter:

- Information om rekrytering av rösträknare

12.2.3. VÄSTERÅS STADS SOCIALA MEDIER

Statistik Västerås stads facebook sida

Datum/Inlägg	Räckvidd	Kommentarer	Delningar	Länkklick
1/3 Förtidsröstning	6,2tn	4	22	321
5/3 Förtidsröstning	4tn	3	2	255
7/3 Förtidsröstning	4,2tn	21	0	347
13/3 Förtidsröstning	6,5tn	20	10	422
17/3 Förtidsröstning	4,7tn	10	5	271
20/3 Förtidsröstning	4tn	1	2	136
20/3 Röstningsinfo	6,3tn	17	6	647
22/3 Kontrollräkningsinfo	3,1tn	0	1	30
Totalt: 8	39tn	76	48	2 429

2021-05-18

Samtliga inlägg innehöll länk till informationssidan på vasteras.se.

12.2.4. KONTAKTCENTER

Genomförda aktiviteter:

- Information fanns tillgänglig för besökare i stadshusentrén.

12.2.5. MEDIA

Genomförda aktiviteter:

12.2.5.1. Redaktionell media

- Aktiv löpande kontakt med redaktionerna för generell information om hur folkomröstningen skulle gå till, bland annat om hur folkomröstningen Coronasäkrades.

12.2.5.2. Köpt media

Västerås Tidning

- Vårt Västerås 27 februari med generell information om folkomröstningen samt länk till informationssidan på vasteras.se
- Halvsidesannons 6 mars med generell information om folkomröstningen samt länk till informationssidan på vasteras.se

12.2.6. TRYCKT MATERIAL

Genomförda aktiviteter:

- Information till äldreboenden, utskick av fysiskt informationsbrev

Lärdomar: Sammantaget bedöms att staden lyckades väl med sina kommunikationsinsatser. Särskilt i det att man hela tiden uppdaterade informationen i olika kanaler utifrån de frågor och behov som uppstod. I samband med detta publicerades en FAQ. När det gällde faktainformationen om flygplatsbolaget så var det viktigt att staden informerade på ett objektiva och sakligt sätt eftersom det annars fanns risk för att informationen kunde få en politisk dimension som inte skulle finnas i stadens egna kanaler. Det fick inte uppfattas som att Västerås stads tjänstemän tog parti för den ena eller andra sidan. Det man informerade om var följande:

Faktainformation om Nya Västerås Flygplats AB

- *Vad är det för verksamhet som bedrivs av Nya Västerås Flygplats AB?*

Nya Västerås Flygplats AB bedriver flygplatsverksamheten på Västerås Flygplats. Bolaget hanterar allt kring de kommersiella flygplan som lyfter och landar på Västerås Flygplats, och passagerarna som åker med flygoperatörernas flygplan. Till exempel skötsel av landningsbanor, incheckning, utcheckning, parkeringsavgifter

2021-05-18

vid flygplatsen. Bolaget innehar även de tillstånd som krävs för att klassificeras som en instrumentflygplats. Nya Västerås Flygplats AB har också försäljning i form av bar, café och taxfree. Nya Västerås Flygplats AB säljer också call-centertjänster till mindre flygoperatörer.

- *Vad är flygplatsbolaget Nya Västerås Flygplats AB för bolag?*

Det är bolaget som ansvarar för allt som rör verksamheten på Västerås Flygplats. Nya Västerås Flygplats AB ägs av Västerås Stadshus AB som i sin tur ägs till 100 % av Västerås stad. Enligt bolagsordningen är Nya Västerås Flygplats AB:s syfte: ”Bolagets syfte är att genom att tillhandahålla flygplatsverksamhet bereda i första hand medlemmar och näringslivet i Västerås kommun möjlighet till flygtransporter. Bolaget skall genom att ta tillvara och utveckla flygtrafiken bidra till kommunens och regionens utveckling. Bolaget skall tillsammans med Västerås kommun och andra intressenter utveckla Västerås som gods- och logistikcentrum.”

Utöver detta så hänvisade staden till fullmäktiges beslut om avvecklingen av verksamheten i flygplatsbolaget som fanns publicerat på hemsidan samt till de politiska partiernas egna hemsidor och kampanjsidor för den som ville få mer information om själva omröstningsfrågan.

13. Juridik

13.1. Beredning och beslut i kommunfullmäktige

Vid prövningen av frågan om en folkomröstning ska hållas har fullmäktige initialt att ta ställning till om det ärende som initiativet rör faller inom ramen för den kommunala kompetensen och om det avser en sådan fråga som fullmäktige kan besluta om. Vid prövningen av ett folkinitiativ ska fullmäktige också ta ställning till om en tillräckligt stor andel av de röstberättigade står bakom initiativet (Ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får i fullmäktige väckas av minst tio procent av de röstberättigade kommunmedlemmarna enligt 8 kap 2 § KL). Om det brister i dessa formella förutsättningar ska fullmäktige avslå folkinitiativet. Har ett folkinitiativ väckts enligt 8 kap. 2 § ska fullmäktige besluta att folkomröstning ska hållas, om inte minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar mot förslaget (enligt 5 kap. 37 § KL).

I anslutning till att fullmäktige beslutar om att hålla en folkomröstning skall fullmäktige besluta om

1. dag för omröstningen,
2. omröstningsdistrikt och omröstningslokaler,
3. den fråga och de svarsalternativ som skall ställas till de röstberättigade,
4. röstsedlarnas antal, innehåll och utseende,

2021-05-18

5. huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen, samt
6. när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad

13.2. Fråga och svarsalternativ på röstsedeln – rättsliga utgångspunkter och ramar

En folkomröstning som hålls med anledning av ett folkinitiativ ska genomföras som ett led i beredningen av ett ärende och på det sätt som regleras i kommunallagen. Närmare föreskrifter om sådana omröstningar finns i lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar. Det innebär att det är fullmäktige som ska besluta om bl.a. den fråga och de svarsalternativ som ska ställas till de röstberättigade samt när omröstningen ska hållas. Det är en uppgift för fullmäktige att utforma svarsalternativ och röstsedlar på ett lämpligt sätt och då se till att den fråga som väckts genom folkinitiativet besvaras genom omröstningen.

Fullmäktiges beslut om utformningen av frågan och svarsalternativen fattas med enkel majoritet enligt huvudregeln i 5 kap. 43 § KL.

Det bör i detta sammanhang betonas att en kommunal folkomröstning endast är rådgivande. Efter omröstningen är det alltid fullmäktige som genom ett vanligt majoritetsbeslut bestämmer om åtgärder och prioriteringar. Det är därför viktigt att frågeställningen och svarsalternativen formuleras på ett sådant sätt att resultatet kan fylla en reellt rådgivande funktion i fullmäktiges fortsatta handläggning av ärendet. (Se prop. 2009/10:80 s.107)

13.3. Föreskrifter om genomförandet

Utöver de punkter som räknas upp i 2 § lag om kommunala folkomröstningar som kommunfullmäktige ska besluta om i anslutning till beslutet om att hålla en folkomröstning så får fullmäktige besluta om de ytterligare föreskrifter som behövs för att genomföra folkomröstningen. Det lades inte fram något förslag till fullmäktige om att fatta något beslut om ytterligare föreskrifter utan endast fullmäktige beslutade att valnämnden ansvarar för detaljbeslut om genomförandet av folkomröstningen.

13.4. Kampanjbidrag

En fråga som lyftes från politiken var om det är förenligt med gällande rätt att fullmäktige inför kommande folkomröstning avseende avveckling av flygplatsen anslår medel till kampanjer avsedda att skapa opinion för respektive mot en avveckling.

I 2 kap. kommunallagen (KL) finns reglerna om kommunernas befogenheter. Där finns även likställighetsprincipen och möjligheterna att ge stöd åt enskilda, dvs fysiska och juridiska personer, reglerad. Något stöd för att ge ekonomiskt stöd till enskilda organisationer för opinionsbildande verksamhet har inte kunnat finnas.

2021-05-18

Kompetensen kan utvidgas genom särskild lagstiftning. Ett exempel är bestämmelserna i 4 kap. 29-32 §§ KL, enligt vilka kommuner får ge ekonomiskt bidrag och annat stöd (partistöd) till de politiska partier som är representerade i fullmäktige. Fullmäktige ska besluta om partistödets omfattning och formerna för det. Stödet får inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti.

Vid tillkomsten av bestämmelserna om partistöd uttalades att stödet bör ses som ett allmänt samhälleligt stöd för att förbättra partiernas möjlighet att utveckla en aktiv medverkan i opinionsbildningen bland medborgarna och därigenom stärka den kommunala demokratin. Det är således fråga om ett samhälleligt stöd för att generellt främja opinionsbildning och därigenom stärka den kommunala demokratin. Med hänsyn härtill är bedömningen att ekonomiskt stöd till andra intresseorganisationer för ifrågavarande informationsinsatser skulle betraktas som bidragsgivning i strid med gällande regler. Rådgivning har även skett med Sveriges kommuner och regioners förbundsjurist Helena Linde som uttryckt att så länge det finns majoritet för ett extra partistöd som fördelas rättvist och skäligen så föreligger dock inget hinder mot ett extra partistöd.

13.5. Smittskyddets roll och ansvar kontra stadens

Juridikenhetens bedömning är att folkomröstningen inte omfattas av lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (pandemilagen) då ingen av de verksamheter och platser som räknas upp i 5 § är tillämpliga på en folkomröstning. Utifrån det har smittskyddsläkaren och länsstyrelsen ingen befogenhet att vidta åtgärder eller fatta beslut med anledning av folkomröstningen. (För det fall att länsstyrelsen gör en annan bedömning och anser att pandemilagen är tillämplig på folkomröstningar så kan de besluta om åtgärder för att förhindra smittspridning, men de kan inte stänga röstningslokaler. Endast Regeringen skulle kunna fatta beslut om att folkomröstningen inte får hållas.) Kommunens verksamhet omfattas av bestämmelserna i Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19 m.m (HSLF-FS 2020:12). Av 1 § framgår att bl.a. kommuner ska utifrån rekommendationer från Folkhälsomyndigheten och smittskyddsläkare säkerställa att de vidtar lämpliga åtgärder för att undvika smittspridning av covid-19. Kommunen har rådgjort med smittskyddsläkaren och har en skyldighet att vidta lämpliga åtgärder även i samband med folkomröstningen.

13.6. Valnämndens roll

Enligt 4 § lag om kommunala folkomröstningar svarar valnämnden för folkomröstningens genomförande. Av 11 § samma lag framgår vidare att valnämnden ansvarar för rösträkningen.

2021-05-18

13.7. Drive-in-lösning eller tält som omröstningslokal

Vid kommunfullmäktiges sammanträde den 3 december 2020 beslutade fullmäktige om möjlighet till förtidsröstning, budröstning och röstning med ambulerande röstmottagare i enlighet med valnämndens förslag med tillägg om att uppmärksamma valnämnden på möjligheten till drive-in vallokal för förtidsröstning. Ytterligare ett alternativ som förslogs var möjligheten att använda en provisorisk omröstningslokal i form av ett tält eller liknande.

Utgångspunkten i vallagen och lagen om kommunala folkomröstningar är att omröstningen ska ske i en lokal. Det finns ingen legal definition av ”lokal” men det får i vart fall förstås som en slags byggnad eller en del av en byggnad. Ett, med avspärningar, avgränsat område utomhus kan därmed inte anses utgöra en lokal. För att uppfylla lagkraven gällande röstningslokal så ska den vidare vara tydligt avgränsad och även i övrigt lämpad för ändamålet så att inte väljarna hindras eller störs under röstningen. Detta bör i vart fall innebära ett tydligt avgränsat område genom stängsel eller liknande avspärning samt någon form av tält eller barack där röstmottagarna kan utföra sitt arbete. Vidare behöver man tillgodose ordning och säkerhet runt området så att ingen otillbörlig påverkan sker genom t.ex. demonstranter eller dylikt. Röstmottagarnas ansvar för att kunna skydda väljarna från påverkan i ”lokalen” då man befinner sig utomhus kan svårigen tillgodoses. Skulle en situation uppstå som innebär en otillbörlig påverkan så kan röstningen behöva komma att avbrytas. Det behöver vidare finnas en plats att ta emot sin valsedel på samt avskärmade platser där väljaren kan göra i ordning sin röstning. Vidare krävs tillstånd från polisen då vi avser att nyttja allmän plats.

Möjlighet att använda drive-in eller tält som ambulerande röstmottagning

En förutsättning för att begära hjälp av en ambulerande röstmottagare är enligt vallagen att väljaren på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe. En drive-in lösning med stöd av reglerna om ambulerande röstmottagning kan därför inte vara tillgänglig för alla väljare. Att utse en plats för drive-in, där röstmottagare tar emot röster, får anses utgöra ett röstmottagningsställe i lagens mening. Utifrån att väljaren då har kunnat ta sig till ett röstmottagningsställe, kan inte vallagens regler om ambulerande röstmottagning tillämpas.

14. Kostnader

Nedan visas en tabell över kostnaderna för folkomröstningen utifrån preliminärt resultat per den sista april 2021. Budgeterade medel var 4 mnkr. Budgetavvikelse blev preliminärt minus 33 500 kr, vilket får anses acceptabelt med hänsyn till de extra kostnaderna till följd av Corona-pandemin.

2021-05-18

Kostnader för folkomröstningen om flygplatsen 2021	
Extra budget för folkomröstning	4 000 000
Arvoden vid omröstningsdag	-1 213 000
Löner vid förtidsröstning inkl. ambulerande	-421 000
Extra bemanning av valkansliet från KC o SC	-951 900
Lokalkostnader	-87 400
PostNord, porto	-436 300
PostNord, transporter, sortering röstkort	-217 500
Strålfors tryckeri	-30 600
Valmyndigheten (material och IT-kostnader)	-78 100
Granskning namnunderskrifter	-5 200
Förtäring	-10 600
Kommunikation + annonser + Kontorstryck	-102 700
Enkät	-5 200
Bilhyra	-11 400
Kuvert för utskick	-3 000
Tolkservice	-36 300
GIS-stöd från SBF	-10 600
FinLarm + Securitas (väktare)	-19 100
Summa kostnader	-3 639 900
Extra kostnader pga Corona ej budgeterat	
Kövårdar + västar	-158 600
Extra PO-påslag då 70+ ej fick anställas	-65 000
Skyddsmaterial	-124 500
Qenter webbsändning av kontrollräkningen	-10 100
Securitas, kövård till förtidsröstning i entrén	-35 400
Summa extra kostnader	-393 600
Total kostnad	-4 033 500

15. Slutsatser och avslutning

Avslutningsvis kan sägas att mot bakgrund av att staden aldrig tidigare genomfört en kommunal folkomröstning samt med beaktande av de förutsättningar som staden hade avseende resurser, kunskap, nätverkskontakter, kontakt och stöd från

2021-05-18

centrala Valmyndigheten, rådande Coronapandemi m.m. så lyckades staden väl med att genomföra folkomröstningen. Det är ett omfattande arbete att planera och genomföra en folkomröstning i en sådan stor stad som Västerås. Att det gick så bra var mycket tack vare stadens erfarna och kunniga medarbetare inom valkansliet, en samlad ledning och samordning samt det faktum att samtliga deltagare i arbetsgruppen och övriga ordinarie arbetstagare som arbetade på olika sätt i processen kunde prioritera det arbetet. Det visar att staden har förmåga att kraftsamla och genomföra även ett sådant helt nytt och omfattande uppdrag som en folkomröstning. Som framgår av rapporten har flera lärdomar dragits och staden står nu ännu bättre rustad inför de kommande valen och eventuellt fler kommunala folkomröstningar.

16. Råtabel

Följande råtabell över de frågor eller händelser staden hade att hantera under arbetet med folkomröstningen togs fram som utgångspunkt för utvärderingsarbetet som presenterats i denna rapport.

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
1.	Start genom folkinitiativet i mars 2020	Omvärldsspaning, inhämtade uppgifter från bl.a. Helsingborg och Sälen-Malung
2.	Planering, tidslinje, aktivitetslista	Administrativa chefen fick samordningsuppdraget från stadsdirektören. Adm ch och valsamordnare började arbeta med planeringen.
3.	Kontakt och samråd med centrala Valmyndigheten	Mejlväxling och informationsutbyte samt kontinuerlig kontakt
4.	Arbetsgruppen – sammansättning, arbetssätt, mötesfrekvens, mötesdeltagande efter relevans.	Arbetsgruppen har sammankallats och letts av administrativa chefen och består av valsamordnare, valkansliet, EC valkansliet, stadssekreterare, huvudregistrator, EC statistikenheten, kommunikationsstrateg, ekonom, strateg demokrati, stadsjurist. Rätt sammansättning? – Ja.
5.	Namnunderskrifterna, granskning, etc.	Diarieföring av folkinitiativets inkomna namnunderskrifter, arbetsmetod/instruktion - Granskningsrapport

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
6.	Beredning och beslut om folkomröstningen med anledning av folkinitiativet	<p>Kommunallagen och lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (LKFO)</p> <p>2 § LKFO ”I anslutning till att fullmäktige beslutar om att hålla en folkomröstning skall fullmäktige besluta om...” Juridikens tolkning av ”i anslutning till” innebar att samtliga beslut enligt 2 § var tvungna att tas på samma KF. Uppdrag från KF till valnämnden att bereda och ta fram förslag till beslut saknades. Men var ev. ej formellt nödvändigt? Ang. datum för beslut i KS, KF och sedan i valnämnden, så blev det väldigt kort om tid för beredningen inför genomförandet både till VN och KS. (Juristerna i Halmstad tolkar ”i anslutning till” annorlunda och har beslutat om att ha en folkomröstning respektive genomförandet vid två olika fullmäktigemöten efter varandra.) Ett annat alternativ hade varit att vänta ytterligare ett KF med både beslut 1 och 2. Vi hade Helsingborgs beslut som mallar.</p>
7.	Beredning och beslut om genomförandet av folkomröstningen	<p>LKFO</p> <p>2 § I anslutning till att fullmäktige beslutar om att hålla en folkomröstning skall fullmäktige besluta om</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. dag för omröstningen, 2. omröstningsdistrikt och omröstningslokaler, 3. den fråga och de svarsalternativ som skall ställas till de röstberättigade, 4. röstsedlarnas antal, innehåll och utseende, 5. huruvida röstning kan ske på annat sätt än genom personlig inställelse i omröstningslokalen, samt

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
		<p>6. när röstsammanräkningen senast skall vara avslutad.</p> <p>Ärendets beredning: KS punkt 1 och 3 VN punkt 2, 4-6</p>
8.	Fråga och svarsalternativ på röstsedeln	Särskild beredningen på tjänstemannanivå och politisk nivå, inkl. dialog med representanter från folkinitiativet.
9.	Tillägg av tre ytterligare omröstningsdistrikt vid beredningen i KS.	Då ärendet hade gått från VN till KS inför KF -> tillägg av ytterligare omröstningsdistrikt pga pandemin, till vilka politiken önskade ”utomhuslösningar” eller tältliknande lösning eller mobil lösning.
10.	Kampanjbidrag	I form av särskilt partistöd. Juridisk utredning gjordes. Något förslag väcktes dock aldrig. Valkansliet fick en hel del fakta-frågor om vad själva folkomröstningen handlade om. Hade kampanjbidrag kunnat bidra till bättre information till allmänheten? Staden hade i vart fall inte kunnat informera på något annat sätt utan att neutraliteten hade kunnat ifrågasättas.
11.	Särskilda föreskrifter om genomförandet	Juridisk utredning om vad som avsågs med ”föreskrifter i detta sammanhang”.
12.	PostNord och Strålfors tryckeri	Upprätta kontakt, upphandla tryckeri. Kontinuerlig dialog.
13.	Överklagande av beslutet om frågeställning på röstsedeln – laglighetsprövning	Underhandskontakter med förvaltningsrätten, som handlade målet skyndsamt med hänsyn till stadens beslutade omröstningsdatum. Förberedelse av yttrande/svaromål. Domstolen avgjorde målet på de handlingar som fanns i form av underlag till beslut i KF, utan att inhämta ytterligare yttrande från staden.

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
14.	Corona-säkra genomförandet	Smittreducerande åtgärder, samråd med Region Västmanlands smittskydd, Folkhälsomyndighetens riskbedömning – analys och åtgärder.
15.	Röstmottagare, rekrytering Ej 70-plusare eller andra i riskgrupp	Rekryteringsförfarande endast via webben. HR:s ställningstagande om att inte anlita personer i riskgrupp (70+, m.fl.) Fler än ”normalt” anmälde förhinder att arbeta under de sista veckorna innan förtidsröstningen och omröstningsdagen.
16.	Röstmottagare, utbilda	Webbutbildning med ”utbildningsintyg”
17.	Röstmottagare, synpunkter inhämtade från dem	Enkät har skickats ut. Redovisas för sig.
18.	Nya eller ändrade ”regler” pga inspel från politiken. T.ex. drive in och brevröstning	Grunden skulle ha varit att vallagen gäller. I de fall något annat skulle ha gällt (dvs. enligt undantag från vallagen) skulle valnämnden ha fattat särskilt beslut om det. Det ska vara helt klart vilka regler och bestämmelser som gäller innan Folkomröstningen startar. Dessa ”regler” kunde ha beslutats i ”särskilda föreskrifter” av KF. Dock var inspelen i stort sett bara kopplade till pandemin (en särskild händelse).
19.	Drive through/drive in-lösning	Uppdrag om utredning från valnämnden. Valkansliet tog fram en rapport utifrån uppdraget med avrådan om att tillämpa en drive in-lösning för förtidsröstning.
20.	Ställningstagande ang. personer i kö utanför omröstningslokalerna vid stängning kl. 20.00 på omröstningsdagen	Valnämnden beslutade att de personer som befinner sig i kön vid tidpunkten för stängning kl. 20.00 får anses befinna sig i lokalen och har därmed rätt att lämna sin röst. Bedömningen av var kön slutar görs av röstmottagare. I ”normalfall” får alla de som är inne i lokalen vid stängningsdags rösta. Jfr med 8 kap. 5 § vallagen.
21.	Röstkort, försenade	Försenade röstkort från tryckeriet. Varför? – Oklart. Har haft väldigt bra

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
		dialog med PostNord och Strålfors. Har fått ett redan lågt tryckeripris reducerat med 30 %. Vid ”vanliga” val så sköter centrala Valmyndigheten tryckningen av röstkort.
22.	Röstkort som ej delats ut	PostNord uppger att de har delat ut samtliga röstkort som de fått från tryckeriet. Enligt deras faktura delade de ut 119 500 st. Antal röstberättigade enligt röstlängden är dock 120 463.
23.	Returnerade röstkort	Ett antal röstkort har returnerats som icke utdelningsbara från PostNord. Orsaker: Felaktig folkbokföring. Postbox-adress. En uppskattning är att det var ca 1000 röstkort som returnerades. (Hur många brukar det vara vid vanliga val? Vi vet ej. De går till Valmyndigheten.) Enligt besked från Valmyndigheten så är folkbokföringsadressen den enda som gäller.
24.	Utskrift av dubbletröstkort	Denna arbetsuppgift tog upp för mycket tid för valkansliet under hela förtidsröstningsperioden. Vi skulle ha bestämt att fler funktioner/enheter skulle hjälpt till med detta.
25.	Personer med skyddade personuppgifter	Totalt fick vi in förfrågan från tre personer med skyddade personuppgifter.
26.	Förtidsröstningen	Tidsperiod, lokaler, öppettider, antal.
27.	Budröstning	777 budröster.
28.	Ambulerande röstmottagning	156 röster (även en del från äldreboenden).
29.	Röstning på särskilda boenden	60 budröster från olika äldreboenden.
30.	Brevröster från utlandet.	Frågor inkom om möjligheten att brevrösta från utlandet. Förklaring finns.
31.	Felsända/felsorterade förtidsröster (64+2=66 st)	Förtidsröster som sorterats och körts ut till fel distrikt av PostNord. Vi tror att det beror på att nummersättningen på distrikten från Valmyndigheten (dvs. de som står på röstkortet) inte

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
		överensstämde med ”våra” nummer. Vi hade gett PostNord en nummer-nyckel (översättning). Ingen stor sak. Kunde rättas till på en gång.
32.	Fel omröstningsdistrikt kopplat till fel ordinarie valdistrikt. Fick till följd att invånare gick till fel omröstningslokal (pga fel info på kartan på hemsidan).	<p>Enligt mejl från Valmyndigheten: De omröstningsdistrikt som berördes av det uppkomna felet var omröstningsdistrikt 31 Bjurhovda N/Badelunda och 32 Bjurhovda S/Brandthovda.</p> <p>Följande felkoppling skedde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ordinarie valdistrikt 417 och 419 kopplades till omröstningsdistrikt 32 Bjurhovda S/Brandthovda (skulle egentligen kopplas till omröstningsdistrikt 31). - Ordinarie valdistrikt 416 och 418 kopplades till omröstningsdistrikt 31 Bjurhovda N/Badelunda (skulle egentligen kopplas till omröstningsdistrikt 32). <p>För dem som gick till den omröstningslokal som stod angivet på röstkortet, så blev det ”rätt”, fast det var ”fel”.</p> <p>Valmyndigheten ber om ursäkt för detta och fortsätter sitt interna arbete med att felsöka detta och se över sina interna rutiner.</p>
33.	Säkerhet	<ul style="list-style-type: none"> - Möten/samråd med Polisen (två telefonnummer som endast valkansliet hade för att kunna kontakta polisen vid en nödsituation) - Möten med säkerhetsenheten. Fanns ingen hotbild. Instruktion för agerande vid händelse av hot eller dylikt, fanns till alla röstmottagare.
34.	Valkansliet	<ul style="list-style-type: none"> • Resurser • Lokal • Tillgänglighet

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
		<ul style="list-style-type: none"> - Telefon - Fysiska uttryckningar - Samarbetet med Kontaktcenter, m.m.
35.	Valkansliet - Felkoppling av telefonen till Familjerätten	Vid upptäckt så anmälades detta till tele2, som inte kunde hitta något fel. Felet kvarstår. Felanmälan har skett sex gånger.
36.	Förberedelser inför omröstningsdagen	<ul style="list-style-type: none"> - Samarbetet med medarbetare inom BUF kopplat till lokalerna - Samarbetet med Daglig verksamhet - Distributionen av allt valmaterial - Samarbetet med PostNord - Samarbetet med KIFF (ungdomar från fritidsgårdarna) kopplat till kövärdar - M.m.
37.	Genomförandet under omröstningsdagen , söndag 21 mars	<ul style="list-style-type: none"> - Antal röstmottagare i tjänst - Antal kövärdar i tjänst - Skyltning vid lokalerna - Ordningen utanför lokalerna - Ordningen i lokalerna - Valkansliets arbetsuppgifter
38.	Röstmottagningen i stadshuset söndag kväll	Vi var 10 personer i tjänst inklusive valkansliet från ca kl. 19.30.
39.	Preliminära resultatet, söndag kväll	Resultatet rapporterades in vart efter det blev klart ute i distrikten. Uppgifterna publicerades kontinuerligt på stadens hemsida.
40.	Statistik	<ul style="list-style-type: none"> - Statistikuppgifter och hantering under granskningsprocessen av namnunderskrifterna från folkinitiativet. - Uppgifter och hantering under omröstningskvällen. - Statistik med anledning av det slutliga resultatet.
41.	Valnämndens kontrollräkning och fastställande av resultatet	Uppstod en del oklarheter inför och i början av kontrollräkningen. Valsamordningen fysiskt frånvarande pga pandemin, fanns dock tillgängliga. Kunde ha utbildat fler inom valkansliet i hur kontrollräkningen och fastställandet

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
		av slutresultatet och resultatbilagan skulle gå till i god tid innan och även gett valnämndens sekreterare och nämndsamordnare uppdraget att hålla i kontrollräkningen etc.
42.	Livestreamingen av kontrollräkningen	Hur många klick, hur många tittade? – Jonas kollar ifall vi kan få fram de uppgifterna. (Blev egentligen ointressant pga att prel. valresultatet var så ”tydligt”. Hade blivit mer intressant ifall resultatet varit mer jämt.)
43.	Ogiltiga röster 400 st.	Blankröster Oläsliga Felaktig dubbelröst (ej tillåtet med ångerröst) Felaktigt kuverterade (ev. på grund av rekommendationen att inte slicka igen kuvertet samt felaktig information som fick till följd att fliken inte var invikt. Det var 60 ogiltiga av samma skäl från ett distrikt. Från övriga distrikt var det betydligt färre.) Vi kunde ha informerat tydligare om kuverteringen.
44.	Kommunikationsstöd	<ul style="list-style-type: none"> - Kommunikationsstrateg - Kommunikationsplan - Info på webben på flera språk, på lättläst, genom bildstöd, m.m. (tillgänglighetsdirektivet...) - Faktainformationen om flygplatsverksamheten. - Kontinuerlig uppdatering av infon på webben och i stadens andra kanaler samt info till media vid behov (t.ex. pressmeddelande om försenade röstkort). - Upprättade olika s.k. ”faktaunderlag” inför frågor från media och allmänheten (t.ex. om varför staden väljer att genomföra en folkomröstning mitt under en pågående pandemi och vad man

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
		gjort för att reducera smittspridningen). - Statistik på facebookbesök resp. besök på hemsidan.
45.	Informationen på webben	Information på Lättläst Information med bildstöd Information på olika språk Kontinuerligt uppdaterat information
46.	Kontakt med media genom framförallt intervjuer	Valsamordnare Mikael Stenås har varit den staden har hänvisat till för alla frågor kopplade till genomförandet. – Det var frågor om i princip allt under hela processen. Adm.ch. fick frågor om hur staden kommit fram till frågan på röstsedeln samt om informationen på webben på flera språk, lättläst och övrigt kopplat till tillgänglighet.
47.	Juriststöd	Stadsjurist Juridiklogg
48.	Ekonomi	Beräkning av kostnad och avsättning av medel i budget och årsplan. Redovisning (klar i början av maj). Se vilka kostnader som varit Coronarelaterade. (Ev. intressant att jämföra med kostnader hos andra kommuner för genomförda folkomröstningar.)
49.	Efterarbete	- Hantering av dem som är timanställda - Hantering av arvoden - Överblivet valmaterial – samarbetet med Daglig verksamhet. – vi återvinner/återanvänder det mesta. - Skulle gå att spara mycket administrativ tid ifall vi kunde digitalisera/automatisera hanteringen av dem som är timanställda. - Hanteringen av arvoden är okej.

2021-05-18

Nr	Moment, fråga, problem, fel el.dyl.	Kommentar
50.	Diarieföring av dokumentation/allmänna handlingar	Revidering av informationshanteringsplanen.